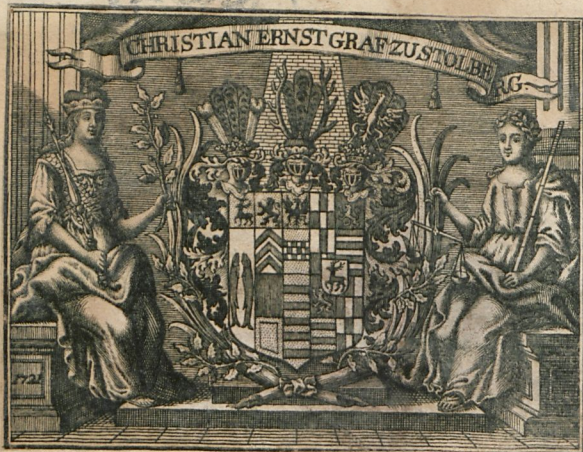

St. Joh. Pl. esche

1. Gerhard / Joh. Ern. / Diff. de umbratione virtutis aethiopi, ex Luc. 1. vers 35. iene 1688.
2. Gejer / Mart. / Diff. Bigna, nempe prot Evangelium Genes. III. v. 15. ut et Messie mors, Sepultura ac Resurrectio. Jes. LIII. v. 3 = 10 Lipsie 1695.
3. ——— Diff. Superstitione, Lipsie, 1660.
4. Gerhard / Joh. Con. / Diff. de umbratione virtutis Aethiopi, iene 1665.

DISSERTATIONIS EXEGETICO - THEOLOGICÆ
DE
DISCIPULIS CHRISTI
EX
MAMMONA INIQUITATIS
Sibi

SUSCEPTORES IN ÆTERNA TABERNA-
CULA CONCILIARE JUSSIS,

Occasione dicti Luc. XVI, 9. enata
PARS PRIOR,

Quam
Favente DEO, & Venerando Theologorum Ordine,
PRÆSIDE
UNIVERSITATIS RECTORE MAGNIFICO,
VIRO

Summe - Reverendo, atque Excellentissimo,

DN. JOHANNES PETRO
WUENENBERG

Ph. & S. Theologiæ Doctore, hujusque in Illustri ad Varnum
Academia Prof. Publ. & Ordin. Celeberrimo, Consist. Ducalis, quod Rostochii
est, Assessore, nec non Districtus Mekelnburgensis Præsule Vigilantissimo,
nunc etiam suæ FCtatis Decano Spectatissimo,

Domino, Patrono, Præceptore ac Hospite suo
submisit venerando,

ad d. 13. Octobr. c1700. horis antemeridianis
in Auditorio Majori,

pro elaborationis mediocritate benevole examinandam Eruditus subjicit

M. JOH. PHIL. STAHLIUS, Hildes.
S. Theol. Cultor.

ROSTOCHI, Typis B. JACOBI RICHELII, Ampliff. Senat. hæc. Typogr. hered. 1711.

PROOEMIUM.

Sæpe id in vita humana verissimum compertum est, ut, quo quid magis vulgariter magisque frequenter usurpari hominum sermonibus solet, eo minori attentioni ac considerationi subjiciatur. Testes hujus rei luculentissima esse possunt innumera cum apud vulgus ignobile, tum apud eruditos ipsos consuetissima locutiones, proverbia, acute dicta, similia, & id genus alia, quæ sæpe numero frequentari potius, quam recte capi aut adverti sentias. Quæ quidem res non tam videtur admirationem, quam emendationis votum requirere. Certe notum est, quæ vilescant quotidiana, cum, quæ sensibus sæpe nostris subjacent, minorem plerumque videantur mereri contemplationem. Rursum nemo est, qui nesciat, quam multa sint, quæ ex hoc capite contemnuntur, quæ tamen melius & exquisitius cognita, meliorem & exquisitiorem possent reddere hominum cognitionem. Sed facilius placatiusque forsitan hoc tolerari posset in rebus scientiæ mundanæ subiectis, nisi idem in rebus quoque Theologicis usu evenire deprehenderetur. Bone DEUS! quam sunt multa in sacris Bibliis, quæ, non dico per imbecillitatem humanam, illa enim exui non potest, sed per consuetudinem, quæ nos interdum oscitantes reddit, ignoramus, & intacta prætermittimus! Innumera Scripturæ commata sunt, quæ vix in considerationem debitam vocamus, & sub iisdem conceptibus aliis proponimus, sub quibus eadem ab aliis comprehensa atque usurpata accepimus, parum sæpe solliciti, utrum id recte fiat, an secus. Egregii exempli instar esse potest Christi monitum Luc. XVI. 9. de *Discipulis Christi ex Mammona iniquitatis sibi susceptores in æterna tabernacula conciliare jussis*. Profecto quam illud vulgatum sit & tritum, nemini fere per orbem Christianum latet. Omnes illud citare novimus, non omnes eadem ratione, eadem æquitate intelligimus atque accommodamus. Quilibet sermonibus terere Mammon in justitiæ novit, & tamen, quid sit, sapius ignorat. Adeo, ut in communem fere loquelam optimum dictum abierit, & quoties hominem beneficiis alios cumulantem habemus obvium, eundem commendaturi è Mammon in justitiæ illum amicos sibi facere, dicamus, *der Mann mache sich wol recht Freunde mit dem Unge rechten Mammon*; cum tamen hujusmodi laus parum è verbis gloriosa,

riosa, & ejusdem viri Mammon justissime acquisitum ac possessum
sæpe sit. Mihi quidem, qui utilissimum atque jucundissimum in toto
terrarum orbe illud semper judico, quam fieri potest clarissime per-
spicere voluntatis divinæ, maxime ad æternam salutem spectantis,
clementissima indicia, in quibus omnis honestioris vitæ dulcedo, &
ultima mortis consolatio, ipsiusque æternitatis amœnitas consistit;
inter varias disserendi materias hoc ipsum Christi monitum præ cæ-
teris enarrare placuit, posteaquam, inclytæ ad Varnum Academiæ
non tantum gratum animum, sed & honores Philosophicos debens,
Legibus ejusdem publicum aliquod specimen honestissima commo-
nificatione vel imperantibus vel commendantibus, quacumque ra-
tione satisfacere, & grati erga hanc Universitatem animi signum, li-
cet tenuius, relinquere decrevi. Equidem in illo dicto explicando
mentem ab omnibus præceptis judiciis liberare omnino studui, ni-
hilque eo nomine asserendum putavi, quia alii id ante asseruerint,
sed quia verum id esse duxi, probe gnarus, sapissime natam fuisse ex
credulitate occasionem erroribus indulgendi. In causa idem fuit, cur
non adeo multos autores, quorum consensum venarer, adduxerim:
quod propterea mihi etiam condonatum iri confido, quod meditan-
dæ Disputationis tempore in eo loco vivere mihi datum sit, ubi mul-
torum librorum copia & usus non concedebatur: idque eo confiden-
tius spero, quo magis persuasum mihi est, per Disputationem leges
non requiri, ut totæ paginæ variorum autorum nominibus comple-
antur. Cæterum Disputatiunculam adornans statueram, eodem la-
bore totum negotium complecti: verum cum & Magnif. ac Max.
Reverendi Dn. Præsidis intercedens iter, & subsequens Ejus valetu-
do infirmior, tum etiam labor Typographi in honores Excellentissi-
mi Dn. KLEINII, de hac Academia & FCte sua meritissimi, nunc
Consiliari Aulici & Vice - Directoris Cancellariæ Justitiæ, jure meri-
to collatus, moras injeccerint, fieri aliter non potuit, nisi ut fidem ex
Tabula publica datam servaturus, in duas partes meditata dispe-
scerem, & nunc quidem, dilata in hebdomadam proximam parte altera,
examine priorem subicere constituerem. Quam nunc placidis Domi-
norum Commilitonum colloquiis ita sisto, ut in Antecedentibus &
Consequentibus Dicti nostri maxime ea occuperur, ipsis tractandæ
materiæ medullis subsecuturæ parti alteri reservatis. De methodo
hoc

hoc significo, placuisse nobis totum negocium brevibus includere Aphorismis, ut statim in conspectu mens omnis nostra posita esset, cujus uberior declaratio è proxiori horum explicatione deinceps peti posset. DEUS Opt. Max. cœptis benignæ annuat, eademqve in Nominis sui immortalem gloriam & rei literariæ commodum cedere jubeat! Atqve his præmissis fores aperiet

APHORISMUS I.

Totum negocium de discipulis Christi, ex Mammona iniquitatis sibi Amicos in aeterna tabernacula se suscepturos conciliare jussis, è solo Luca decidi debet.

§. 1.

Ingulare immortalis DEI beneficium in miserum mortalium cœtum hoc est, quod res à communi generis humani Salvatore in terris gestas ad hominum salutem per sanctissimos quosdam servos suos literarum monumentis tradi curavit. Neque minus etiam divinæ benignitatis ac providentiæ indicium est, quod non raro eandem hi-

storiam sacrae N. T. partem per plures, rarius per omnes Evangelistas, referendam voluerit.

§. 2. Hoc enim pacto deplorandæ hominum infirmitati atqve incredulitati videtur Deus consulere voluisse, ut majorem fidem adhiberent scitis divinis, testibus earundem rerum pluribus existentibus, qui uno quasi ore temporis successu ea confirmarent, quæ singuli singulis temporibus hominum memoriæ commode reliquissent.

§. 3. Quemadmodum autem uno eodemqve Spiritu S. divini scriptores ad scribendum acti fuerunt, ita nunquam sibi contradicunt, sed potius mutuo se explicant, frequentissime historiam pro rei necessitate, & uberiore claritate novis etiam quibusdam additionibus & circumstantiis, quarum reliqui mentionem pro libertate Spiritus non injiciunt, eadem libertate amplificantes.

§. 4. Interdum Spiritui Sancto satis visum fuit, historiam aliquam unius tantum viri Theopneusti stylo posteritati tradere, ac tot

circumstantias per solum illum ad jungere, quot & scripti Evangelii & posteritatis temporibus ad piam hominum informationem sufficere potuerunt.

§. 5. Hujus generis inter alia est, quæ Lucas noster, qui Pauli aliquando comes dilectissimus fuit, testantibus illud Actis, itemque Epistolis ad Colossenses, Timotheum, & Philemonem à Paulo scriptis, idem confirmantibus, refert de probe monitis Christi discipulis, ut meditentur amicos per Mamonom comparandos & in æterna tabernacula comparantes suscepturos, cum contextu universo eodem pertinente.

§. 6. Quod si verum est, uti verum esse quilibet ex sola inspectione largiti haud dubitabit, verum etiam elucet, quidquid in hoc negotio difficultatis erit obvium, solo Luca viam monstrante tollendum esse, omni reliquorum Evangelistarum auxilio, si quam phrasin excipias, plane desperato.

§. 7. Dum autem omnia superandæ difficultatis media in solo Luca quærenda esse statuo, simul moneo, non excludenda propterea esse alia detegendæ veritatis adminicula, quæ varia esse possunt & multa. Neque etiam hoc volumus, Lucam hoc loco intra arcem unius dicti nostri pæmœria concludendum, quippe cui Antecedentia & Consequentia jungi omnino debent. Sed hoc tantum innuo, frustra illum labores subiturum, qui in reliquorum Evangelistarum voluminibus aliquid præsidii, quantum ad hanc de Amicis in æterna tabernacula suscipientibus, & discipulis Christi eos sibi conciliare justis, attinet materiam, quærere aut collocare velit.

§. 8. Prima igitur ejus, qui sensum dicti Luc. XVI, 9. scrutaturus est, cura erit, ut in ipsa verba inquirat, quæ sequentia in-textu originali sunt: *καὶ γὰρ ὑμῶν λέγω ποιήσατε ἐαυτοῖς φίλους ἐκ τῆς μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωμαι ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.* Addere poteram varias interpretum versiones, verumtamen, cum inquirendæ veritati, cujus unius studiosus hic ero, textus facer plane sufficiat, operæ quidem & tenipori parcendum hic esse, autumo, cum omnia ita sint, quantum ad phrasin literamque spectat, comparata, ut sensum, qui Græcas literas doctus est, non incommode percipiat. Hanc igitur addimus tantum verborum sententiam: Atque ego vobis dico: facite vobis ipsis amicos ex Mamona, iniqui-

iniquitatis, ut, quando carueritis, suscipiant vos in aeterna tabernacula. In iis autem, quæ penitus hic examinanda videntur, deinde occupabimur: nunc in genere tantum notamus, nobis ex iis verbis doctrinam illam nasci, de Acquirendis per Mamonam, qui in aeterna habitacula nos suscipiant, amicis.

APHORISMUS II.

*Questio hæc de faciendis per Mamonam iniustitiæ amicis dependet
è vers. 1. Cap. XVI.*

§. 1. **Q**ui Exegetæ munere rite fungi volet, laboris patiens ut sit, necesse est. Nihil debet fugere molestiæ, quod ad præfixum sibi finem obtinendum conferre aliquid, vel minimum etiam, videatur. Longa interdum opus habet peruestigatione, ut sensum huius vel illius obscurioris commatis rite perquirat evolvatque. Non sufficit vocabulorum intelligentiam atque valorem vel percepisse vel ostendisse. Latius patent Exegetæ partes, nullibi non latissime se diffundentes. Enarrare debet atque explicare rerum etiam circumstantias quasvis, quæ cognosci, & vel tantillum claritatis afferre possunt, quo tempore & occasione, quibusque presentibus, quoque affectu, & quem maxime in finem hæc vel illa res, quæ enarranda est, gesta fuerit? & quæ horum sunt similia.

2. 2. Idem usu etiam venit nobis de veriore moniti nostri sententia sollicitis. In eo quoque nuda cognitio ac notitia vocabulorum, ac juncturæ Grammaticalis non sufficit. Sunt sane in verborum illo posito, quæ, si sine retroitione ad præcedentia etiam remotiora legantur, silentii involucris tecta, non possunt non omnem fermerem obscuriorem legenti relinquere. Requirit inibi præcipue explicationem voces *Καὶ* & *ὅτι*, nec non monstrum illud *Μαριανᾶς τῆς ἀδελφῆς*, terribile atque incognitum non paucis visum, & alia. Quæ certe necessariam aliunde lucem sibi sœnerari cupiunt.

§. 3. Necessum igitur erit, ut de commodis ad lucem illam perveniendi adminiculis nobis prospiciamus, quæramusque, unde hæc circumstantiæ primitus patere nobis possint. Hæc vero adminicula præstabit, quem dixi, versus capituli huius primus, quippe qui recte cognitus cujusdam quasi commentarii instar esse potest, ad illa clarius significanda, quæ versu 9. obscuriora esse innui, non quod solus ille ad hoc negotium sufficiat, sed quod ille verus viæ dux sit, cui,
qua

quæ ratione ad sensus genuini certitudinem devenire queamus, facilitum est monstrare.

§. 4. Quod enim hic, in versu inquam I. Capitis XVI., subiectum loquens introducit, illud istic in versu 9. sermonis solum continuat. Rursus pronomen ὑμῶν istic v. 9. positum respicit hoc loco τῶν μαθητῶν. Et quis porro sit μαμωνᾶς τῆς ἀδικίας, omnium optime cognoscitur ex verbis versu primo implicate contentis, explicite succedentibus: "Αὐθαγῶς τις ἦν πλάσιθε, ὃς εἶχεν οἰκονομεῖν καὶ ἐτὼ διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκοπεῖζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Tales nempe, necessum erit, ut μαμωνᾶς τῆς ἀδικίας opes ac divitias detraheret, quales injusti dispensatoris fuerunt, qui heri sui facultates injustis modis ex parte suas fecerat. Non lubet ad plura hic attendere, ne julto loco quæ debentur, praripiantur. Id ergo manet, nisi versus I. lucem funderet, de genuino sensu versus noni difficillimam discussionem fore, quæ nunc ex collatione horum versuum multum negotii lectoribus remittit.

APHORISMUS III.

Versus primus capitis XVI. urget ulteriorem connexionem à præcedente capite baud divellendam.

§. 1. **D**iximus in superioribus ad Aphorismum II., Exegetæ non in uno vel altero scripturæ versiculo hærendum ac subsistendum esse, quodque ad dicti discutiendi sententiam attinet, ad versum primum cap. nostri XVI. esse recurendum. Est sane non levis momenti hic recursus, sed nec ille tamen sufficit: ulterius retrogrediendum, ut clarior omnis evadat tum oratio, tum ejusdem ratio.

§. 2. Quis enim est, qui, dum versum Capitis XVI. primum ponderat, & hæc verba legit: "Ἐλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητῶν αὐτοῦ, statim non pervideat, non esse hoc primum enarrationis exordium, sed ipsum hunc versum primum arte cum præcedenti Capite XV. coherere? Urgent profecto istam συνέχαι tum voces ἔλεγε & αὐτοῦ, quæ in antecedentibus ostendunt quærendam esse personam loquentem; tum satis graviter duæ adjunctæ particulae, adversativa altera δὲ, altera copulativa καὶ, quas ociose positas nemo affirmabit. Hoc autem est, quod illæ volunt: Quæ præcedenti capite XV. Christus ad Scribas & Phariseos longa oratione verba fecerit, finem nunc habere: quæ vero nunc subjungantur, licet diversi sint argu-

menti,

menti, eundem tamen Christum locutum esse; verum non iisdem, quos ante auditores, sive objecta potius sermonis sui esse voluerat atque habuerat, Scribis & Phariseis, sed discipulis, qui ipsum doctrinæ gratia secuti fuerant, atque ita nunc etiam doctrinæ partem sibi accommodatiorē audire debebant.

§. 3. Ex quibus liquidum, credo, apparuit, caput XVI. in integritate sua sumtum, ab anteriori parte integrum contextum nondum sistere, quippe qui caput antegressum, idque totum ac propter continuam unius sermonis connexionem plane non dirumpendum sibi vendicat. Quid? quod ne huic quidem capiti XV. totum se includi contextus patiat, sed insignem etiam capitis XIV. partem ambitu suo complectatur, eamque sibi indivulso nexu jungi postulet. Hinc sequens subjungatur

APHORISMUS IV.

Integrum negotium originem habet Luc. XIV. 25. & finitur in versu 10.

Cap. XVII.

§. 1. **A**D ostendendum contextus scopum satis videri potuerat, caput XV. cum XVI. conjunxisse: attamen ad percipiendum melius ac planius, qui per discipulos Christi versu primo Cap. XVI. presse sint capiendi, necessum duce perpetua συναφείας ratione duximus, ut versus citatus 25. capitis XIV. in consilium advocaretur, ac terminus à quo hujus materiæ constitueretur.

§. 2. Est: autem hunc versum 25. Cap. XIV. terminum primum, unde doctrina hæc initium suum capiat, inde manifestum est, quia cum præcedentibus nulla connexionē copulatur, Quæ enim toto illo capite prægressa explicantur ab Evangelista, universa in ædibus præcipui cujusdam inter Phariseos viri gesta ac dicta fuerant, teste versu hujus capitis primo. Quæ domus Pharisæica si vel ampla satis capaxque hominum fuerit, attamen tantam turbæ multitudinem capere non potuit, quanta hic Christum secuta supponenda est, quantamque versus nosster 25. ipse non obscure innuit. Ut taceam, ipsum divinum Spiritum per Evangelistam utriusque, præcedentis nempe & subsequæ, materiæ separationem facere, clarisque indicis significare, quæ sequantur, alio tempore, alio situ, alio loco gesta, ad aliud etiam argumentum spectare, dum dicit: *Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.*

B

§. 3. In-

§. 3. Integram igitur nostram materiam originem debere suam dicti Capitis verbi nominato, hoc pacto planum efficitur. Postquam Lucas convivium Pharisei illius principis, & quæ in eo à Servatore pariter & convivis reliquis dicta ac facta fuerant, retulisset, subjungit deinceps, quæ post idem convivium porro gesta sint. Nimirum finitis epulis, vel statim post egressionem è domo, vel quodam sive ampliore sive breviori temporis spatio post eandem, Dominum nostrum profectorem aliquam fecisse, eaque cognita aut visa contigisse, ut ingens hominum multitudo ambulanti Christo sese associeret, discipulorum sibi sine dubio & nomen querens, & promittudinem vendicans, sicut ex divino JESU dogmate colligi potest: ad quam ergo conversus Servator optimus gravi oratione explicuerit requisita ejus, qui μαθητής, discipulus suus audire & vere esse velit. Qualia illo pro tempore duo maxime constituit, spontaneam scilicet ob nominis sui amorem, & parentis utriusvis, & uxoris & liberorum, & fratrum, & sororum, & omnino vitæ etiam propriæ abdicationem, odii nomine significatam, talemque, ut, si res ac necessitas postulet, illi omnes Christi retinendi, confitendi, docendi, defendendi causa omitti, amitti, relinqui possint, versu 26; ac deinde alacrem ad omnis generis in vita hac mortali mala, supplicia, martyria Christi ergo suscipienda promittudinem, versu 27. sumto nimirum vocabulo τρωγῶν pro quocunqve calamitatum & adversitatum genere. Quidquid enim phrasi illa de incessu pone Christum dicitur, imitationem ipsius, sicut & in abdicatione bonorum, ita maxime in susceptione malorum tractandi Evangelii causa instituendam significat, atque ita duo ista, præsertim autem posterius, complectitur, non tamen excluso propiore etiam incessu physico, quantum ad instructionis occasionem requiri videbatur.

§. 4. Illa ipsa deinde uberius à Sapientie Magistro iis explicantur, & similibus egregiis illustrantur, tandemque muniuntur admonitione ad constantiam sub icone salis & apophthegmate perelegante in ipso Capitis sine comprehensa. Neque vero in isto termino materia ista omnis clauditur, sed sermo JESU nunc incipit exardescere, postquam sibi videt ansam loquendi per accessum peccatorum, & Phariseorum murmur exhiberi. Ergo nunc dispiciendum est, quo pacto capita XIV. & XV. inter sese connectantur.

§. 5. Videlicet, postquam Evangelista versu 25. explicuit, iagentem hominum numerum ad Christum sese applicuisse, quibus ille deinde rei, quam ordirentur, gravitatem ac difficultatem ostenderit, docet porro adhibita particula *δε* nihilominus quosdam fuisse, qui divina gratia adjutos sese omnem molestiam propter Christum, tolerandam superaturos crediderint, atque adeo ad Christum propius accesserint, eique constantius adhæserint. Sic enim ait: *ἦσαν δὲ ἐγγύθεν*, quasi diceret: Erant autem omni metu superato, qui accederent, nec in communi illa, de qua dixi, multitudine subsistere vellent, sed propius propiusque Oratorem adirent, ut certo inde pateret, suam ipsis salutem curæ cordique esse. Quin imo hos ipsos ex turba illa prodeuntes, & proximius adrepentes fuisse maxime *πάντας*, qui tunc præsentis in illo comitatu erant, *τὰς τελέωνας καὶ ἀμαρτωλούς*, qui deinde causa per accidens exsisterint cavillationum, & calumniarum Pharisæis, ferme in aliorum ignominiam suas virtutes prædicantibus, communium, quibus id hominum genus Christum etiam partim apud alios, partim inter sese magis magisque invidiosum reddere conabatur. Observatis igitur his in aprico positum est, Lucam non à c. XV. prima initia capessere, sed eadem, quantum ad nostrum scopum attinet, ex c. XIV, 25. derivanda, atque ibi verum hujus sermonis primordium quærendum esse. Cui deinceps c. XV. immediato temporis nexu cohæret.

§. 6. Quod dum pro necessitate paucissimis monui, id eo negotio effecisse mihi videor, ut hac ratione utriusque capituli connexionem ac affinitatem nunc certius non tantum firmus conducti, nec in eam sententiam amplius venire possimus, novam plane materiam cum cap. XV. initiis aperiri: sed etiam ut eodem labore præsentiamus, à Cap. illius XIV. v. 25. dependere reliqua omnia, quæ capite XV. XVI. & XVII. longam quandam Christi orationem nobis sistunt, ita tamen, ut sermo ejus ad illum temporis & rerum gestarum ordinem pertinens in c. XVII. v. 10. tandem finiatur.

§. 7. Quamquam enim, quæ c. XVII. à v. 1. ad 10. frustulatum dicta recensentur, si quis ita velit, diverso tempore contingere poterint, nec in promptu nobis esse queat sufficiens demonstratio, præcipue in re facti, quod illa cum præcedenti Capite necessario sint jungenda: tamen pro lege *παιδείας* sufficiet nobis hæc probatio,

quod Lucas nullam distinctioni temporis ac loci inservituram circumstantiam adjungat; temerarium ergo fore, si nos distinctionem ejusmodi fingere, atque in textum inferre velimus. Nostrum non est, distingvere ea, quæ à Sanctis autoribus connexa sunt, nisi ipsi indubitatum posuerint signum, è quo distingvendas esse materias legitime colligatur. Ergo nos Lucae adhaeremus, & coherere primos decem versus è c. 27. cum antecedentibus confidenter omnino existimamus, in primis cum v. 2. voces: *ἕνα τῶν μικρῶν τέτων*, nos confirmant.

§. 8. Finem autem in v. 10. propterea colloco, quoniam è c. XIV, 25. sine ullo dubitationis fundamento clare percipimus, omnia, quæ sequuntur, quodam in itinere facta esse, testante id voce prima: *συνεπεροῦντο*: ubi sanctissimus Noster Dominus tantum ex procedendi alacritate sibi demere voluit, quantum ad alacritatem informandi præsentis populi, qui ὄχλοι πολλοὶ erant, requiri videbatur. Continuavit igitur sermonem illum, usque dum suo nunc etiam scopo satis se fecisse ipse nosset, meliora edoctis tum omni populo, tum Phariseis & Scribis, tum recentioribus discipulis. His igitur laboribus defunctus occasionem sumisit privatus (id enim moris habebat Dominus) informandi eos discipulos, qui semotis pluribus arbitris diutius adhaerere siveverant: idque hic etiam fecisse videtur, postquam non tantum in genere v. 1. *εἶπε πρὸς τὰς μαθητὰς*, sed & v. 5. privatissime loquentibus sibi Apostolis v. 6. & sqq. privatissime respondit. Quod ubi fecit, nunc plane nova contigisse memorantur: non amplius populi causa quiescit, non amplius docet eum atque instituit, sed à docendo plane abstinet: novum iter, nova loca, nova gesta scribuntur, ad ea, quæ præcesserant, sermonum genera immediate non pertinentia: unde sic Lucas c. XVII, 11. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ποταμῷ αὐτῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ* &c: quæ sola verba alteram nostri aphorismi partem ita probant, ut plura addi, foret soli lucem affundi. Ergo nos progredimur ad

APHORISMUM V.

Argumentum universale omnis orationis Christi à v. 25. C. XIV. ac porro à vers. 1. Cap. XV. ad 10. vers. Cap. XVII. hoc est: Neminem esse à regno Christi arcendum, qui vere intrare cupiat, sed docendum, quomodo intrare debeat.

bovp

§. I. Vo-

§. 1. **V**oco illud argumentum Universale, quatenus nimirum ad omnem istam materiam fit respectus, quæ ibi pertractatur. Alias negandum non est, si singulas partes aut membra orationis Christi spectes, multiplex in specie oriri argumentum, prout id ipsum postea elucebit.

§. 2. Dum autem argumentum illius orationis constituimus hoc: Neminem à regno Christi esse excludendum, qui vere intrare cupiat; sed docendum, quomodo intrare debeat, generalioris ipsius materiæ divisionem innuimus. Postquam enim historice vidimus, quomodo Christus ipse neminem excluderit, sed, quomodo ad se velam sui omnes præparari debeant, ostenderit, nunc idem etiam in parabolis diversam occasionem nactus porro proponit: quæ in re duplex divisionis membrum, de nemine excludendo, & de omnibus recte instruendis, quomodo introduci queant, oriri cernitur. Ad prius divisionis membrum refertur totum caput XV.; ad alterum vero XVI. una cum iis, quæ ex XVII. huc pertinent.

§. 3. Cæterum argumenti hujus veritatem breviter ita ex omni contextu eruiamus. Nactus fuit doctor & propheta sanctissimus, qui ipsum sequi & inter ejus discipulos referri cupiverunt, versu 25. cap. XIV. Hos instruxerat in requisitis generalioribus Christianismi, & præcipue quidem tum temporis requirendis, omnium nempe quæ possideas, libera abdicatione, & spontanea omnium adversitatum tolerantia, vers. 26. 27. ad finem capitis, sicuti id vidimus sub Aphorismo IV. Quam utramque cum nonnulli ex frequenti auditorum Christi turba Publicani & peccatores profiteri ac suscipere ob nomen Christi per Spiritus S. instinctum & motum velle ac posse sibi viderentur, Servatori familiarius sese novos discipulos, sicut olim Matheus, pluresque alii fecerant, tradiderunt, ulteriorem magistri institutionem expetentes. Quos ut Christus arctiore sui usu non prohibuit, Pharisei & legisperiti id forte videntes, vel intenti potius ad scrutandam Christi lenitatem, more suo murmurarunt, Christoque factum exprobrarunt. Hos igitur ut refellat Christus, tripliciter utitur ad hanc rem parabola, quarum singularum singuli exitus id docent, gaudendum, non dolendum esse, si quæ res amissa ac deperdita, perditam non maneat, sed aliquando, licet serius, recuperetur. Quibus mea quidem sententia nemini obscurum esse potest, à Christi

sto satis aperte inculcari, Neminem à regno suo excludendum ar-
cendumve esse, licet Ecclesia DEI is excesserit, eiectus fuerit, excus-
sus diu manserit.

§. 4. Hæc quidem illo capite Christus ita pro excludendo ne-
mine disputat; alteram argumenti partem de instituendis omni-
bus, quomodo introire debeant, persequitur in reliquis. Ostendit e-
nim statim parabola prima modum, quales ingredi debeant, iusti
nimirum & suum cuique tribuentes, non avari aut iniusti faculta-
tum inique quæstarum detentores, sed liberales & aliorum inopiam
sublevantes, præcipueque eorum, qui ad Ecclesiæ augmenta quid-
quam conferre possunt: à versu 1. ad 14. capitis XVI. Postea respon-
det avarorum, tunc scilicet præsentium, Phariseorum mysterismis
& subsannationibus, putantium, non requiri ad intrandum regnum
Messiæ vel cælorum, ut quis vagæ habendi cupiditati dicat Vale, o-
ptimeque secum stare posse, hæredem esse regni DEI, & possessorem
tamen esse opum avare & iniquioribus quibusvis modis antea com-
paratarum, à versu 14. ad finem capitis: in quibus hoc simul docet,
non nisi per doctrinam Mosis & Prophetarum, qui ipsi usque ad Jo-
hannem de regno cælorum per Christum instaurando vaticinati fue-
rint, & in hoc vaticinio ab ipsis Phariseis temere negligentur, acces-
sum ullum parari, nec DEO placere, ut per missos è cælis beatos,
aut ullo alio tali modo homines ad regnum DEI sine Mose & Pro-
phetis vocitentur. Ipsa enim illa quoque, quæ versu 15. & sequentibus
ad 19. inferuntur, ad hanc argumenti generalioris partem omnino
referenda videntur ex contrario, quare sc. Pharisei, licet intrasse si-
bi videantur, intrare haud tamen queant, cum ipsi Mosis & Prophe-
tarum, Johannis item & omnium nunc evangelizantium sint con-
temtores, sive illa Christus dicenda deliberato sibi jam antea refer-
varit, sive stolidi Phariseorum de sanctitate sua persuasio noviter
eadem elicuerit. Capite XVII. 1. & seqq. Christus discipulos suos e-
docet, quomodo sese gerere porro debeant, qui in regnum Christi
recepti sint, erga alios recipiendos, & præsertim in evitandis scan-
dalis, in remittendis aliorum delictis, & humilitate erga DEUM ex-
ercenda, &c.

APHORISMUS VI.

Argumentum illud orationis Christi universale, quod Aphorismo precedente explicuimus, distinctus Christi sermonibus constat.

§. 1. **S**ermones tales Christi concisiores sive partes numerantur, quinque. Eorum primus est ad congregatam hominum multitudinem cap. XIV. 25. & seqq., de quo dictum §. 3. Aph. IV. Alter recitatus est ad Scribas & Phariseos murmurantes, integro capite XV. Tertius ad discipulos recens acquisitos habitus, qui pars fuerant dictæ antea multitudinis. Is limites agnoscit utriusque termini versum I. & 14. Quartus iterum ad Phariseos pertinens porrigitur à versu 15. ad finem capitis XVI. Quintus denique ad discipulos in genere pertinens initium sumit versu I. desinitque 10. capitis XVII.

§. 2. Orationem Christi diversos distinctosque habere sermones, patet ex diversitate ac vicissitudine objectorum personalium, quæ sunt (1.) "Οχλοι πολλοι, χριστω συμπορευόμενοι, cap. XIV. 25. (2.) Διαγογγύζοντες οι Φαρισαίοι, cap. XV. 2. & 3. (3.) Οι χριστου μαθηται, (cap. XV. 1. τελωναι & αμαρτωλοι vocati,) cap. XVI. 1. (4.) Φαρισαίοι χριστον εκωκηθηζόντες, cap. XVI. 14. & 15., & (5.) denique Christi οι μαθηται in genere, in quibus fuere & οι απεστολοι, qui ulteriori informationi antiam fecerunt. Quæ objecta personalia quoties alternant, toties Evangelista interfert vocem ειπε, vel ελεγε. Cæterum prolixiorum hujus Aphorismi explicationem dabunt Aphorismi sequentes. Quare statim pergimus ad eosdem, & nominatim ad

APHORISMUM VII.

Primus Christi sermo duo ponit requisita seu officia verorum & non falsorum Christi discipulorum, spontaneam omnium, quæ ad ipsos pertinent, abdicationem, & promptam crucis tolerantiam, juncta ad constantiam cohortatione.

§. 1. **N**on opus erit, pluribus hic repetere, quæ Aphor. IV. §. 1. 2. & 3. diximus, ubi relegi licet, quæ de duobus his requisitis post ostensa sermonis divini initia è c. XIV, v. 26. & 27. monita sunt. Tantum probandi aphorismi causa urgebo pro spontanea rerum propriarum abdicatione è v. 26. vocem *μισειν*, quæ significat h. l. minus amare: ita amare, ut lubenter, si opus sit, deseras: amore intensiore se exuere: & pro tolerantia è v. 27. voces *βασαζειν τον*

σταυ-

τσαυρόν αὐτοῦ, i. e. lubenter fuscipere tantum calamitatis propter
 Christum, quantum DEUS fuscipi velit. Sunt autem hæc requisita
 talia, ut sine iis plane non concessa sit inhabitatio regni cælorum, ,
 unde Filius DEI sic ait: Εἴ τις ἐρχέται πρὸς με, καὶ ἠμισθεῖ τὸν -- εὐ-
 ναλίαν μὴ μαθητῆς εἶναι, καὶ ὅς τις εὐ θαλάσσει τὸν τσαυρόν αὐτοῦ, καὶ ἐρχέται
 ὀπίσω μου, εὐ δυναλίαν μὴ εἶναι μαθητῆς. Sunt igitur illa requisita uni-
 versalia, sed cum ipsa fide, & è fide tamen nascentia, eaque talia, ut
 si non adsint, fides vera, quæ sola Christi discipulos veros facit, ad-
 esse non sit censenda. In iis vero peruestigandis cum ipso Christo
 paulo prolixiorum esse bona Lectorum venia licebit.

§. 2. Quæcumque enim porro sequuntur, ad horum requisito-
 rum illustrationem adhibentur. Fit autem illustratio illa duobus si-
 milibus, ac desumpto quidem altero ab homine ædificationem, alte-
 ro à rege vel monarcha bellum suscepturo. De priori Servatoris ver-
 ba ita habent: Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θεέλων πύργον οικοδομῆσαι, ἐκ
 πρώτων καθετίσας ψηφίσει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν;
 &c., in quibus & connexis hæc claritatis causa observanda sunt. Ὁ
 θεέλων πύργον οικοδομῆσαι, neque tamen πρώτων ψηφίζων τὴν δα-
 πάνην, respondet cuilibet ex hac hominum Christo tunc adherenti-
 um & itineris sociorum multitudine, qui sufficienti nondum præ-
 gressa rei deliberatione, quid in discipulo Christi requiratur, & , u-
 trum in coepto permanere possit velitque, an secus, rem tamen hanc
 maxime arduam temere fuscipere videbantur. Ὁ θεὸς τῶ πύργου θε-
 μέλιον, καὶ μὴ ἰσχύων ἐκτελέσαι, eos denotat, qui Christum ad tem-
 pus sequi & profiteri cœperant, postea vero inspecta perceptaque
 rei difficultate rursus ab eodem resiliunt. Ὁι ἐμπείροισι τοῖς ἀρεξά-
 μενοις οικοδομεῖν, καὶ μὴ δυναμένοις ἐκτελέσαι, erant tum maxime Ju-
 daei, Pharisei, Scribæ, alitque maligni, asseclis Christi, ad tempus
 credentibus, Christum laudantibus, Christumque deinceps ob infe-
 licem visum pro isto tempore rerum successum deserentibus insul-
 tantes atque illudentes.

§. 3. Cæterum per vocabulum πύργου, quod in versu 28. est,
 ex significatione magis propria & usitatore intelligi potest excelsum
 illud ædificiorum genus, quod ad variarum pyramidum instar in aci-
 em cuspidatam desinit, Latinisque turrium nomine proprie appella-
 tur; quæ talia ædificia ab hominibus privatis ditioribus suscitari potue-
 runt,

erant,

tunt, sive in commodum & praesidium publicum, per muros ac portas disponenda, vel ad limites ditionum, specularum loco locanda, sive in tutelam interdum divitiarum & ornamentum privatum. Vel etiam non sane incommode explicari *πύργος* poterit per quaecunque aedificia editiora, palatia, turratasve domos, ut pluribus, qui tunc praesentes erant, tanto facilius convenire queat ex sermone Christi: *τίς ἐξ ὑμῶν &c.*

§. 4. In altera similitudine *ὁ βασιλεὺς πορευόμενος* συμβαλεῖν ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πλεῖστον καὶ μὴ πρῶτον βαλεόμενος, εἰ δυνατός ἐστι ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῶν εἰκοσι χιλιάδων ἐρχομένων ἐπ' αὐτόν, iterum referendum est ad novos hos Christi alleclas, qui nondum facti certi erant, utrum tanta sua esset in Christo posita fiducia, ut ipsius adjuti auxilio Judæis furentibus & majoribus instructis, quantum extrinsecus patebat, viribus, obviam ire ac resistere possent, & nihilominus tantum negocium derepente & quasi per accursum attentabant.

§. 5. Quibus ita positis Christi verba talem nanciscuntur explanationem: Non puto, auditores carissimi, quendam esse inter vos, qui, si aedificium aliquod insigne, amplum, altum, sive publicum, sive privatum excitandi animum habeat, ante susceptum opus in consilium secum non descendat, & faciendorum sumptuum magnitudine pervestigata ac per calculorum compendium elicita in facultates suas non inquirat, priusquam ipsum opus aggrediatur. Quibus pro rei amplitudine non sufficientibus, justo tempore id congruum est, à proposito ut desistat, ne opus sit sinistra hominum judicia incurtere, ridendum & exhibilantium aedificantis imprudentiam simul & superbiam cum egestate conjunctam. Nec puto regem quenquam ita stolidum ac tardum animo esse, ut solis decem armatorum millibus instructus, hosti viginti millibus gaudenti occurrat, neque antea exploret virtutem militum, num tanta etiam illa sit, ut hosti, duplo numerosiori, resistere interrita velit aut possit? Quod si tamen vel inter vos, vel inter hujus mundi reges inveniatur, qui hæc non perpendat, annon ille vestro etiam omnium judicio erit imprudentissimus vocandus ac stolidissimus? Quid de vobis judicaturi sint alii, ipsi judicate, qui temere partim vos meis interseritis, parum aut nihil

σαυρόν αὐτῶν, i. e. lubenter fuscipere tantum calamitatis propter
 Christum, quantum DEUS fuscipi velit. Sunt autem hæc requisita
 talia, ut sine iis plane non concessa sit inhabitatio regni cœlorum,
 unde Filius DEI sic ait: *Εἰ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ ἔμισέ τὸν -- ἔδύ-
 νατίαι μὲ μαθητῆς εἶναι, καὶ ὅς τις ἔθασάζει τὸν σαυρόν αὐτῶν, καὶ ἔρχεται
 ὀπίσω μου, ἔδύνατίαι μὲ εἶναι μαθητῆς.* Sunt igitur illa requisita uni-
 versalia, sed cum ipsa fide, & è fide tamen nascentia, eaque talia, ut
 si non adsint, fides vera, quæ sola Christi discipulos veros facit, ad-
 esse non sit censenda. In iis vero pervestigandis cum ipso Christo
 paulo prolixiorum esse bona Lectorum venia licebit.

§. 2. Quæcumque enim porro sequuntur, ad horum requisito-
 rum illustrationem adhibentur. Fit autem illustratio illa duobus si-
 milibus, ac desumpto quidem altero ab homine ædificationem, alte-
 ro à rege vel monarcha bellum suscepturo. De priori Servatoris ver-
 ba ita habent: *Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, ἐκτὶ
 πρώτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν;
 &c.*, in quibus & connexis hæc claritatis causa observanda sunt. *Ὁ
 θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι*, neque tamen *πρῶτον ψηφίζων τὴν δα-
 πάνην*, respondet cuilibet ex hac hominum Christo tunc adhærenti-
 um & itineris sociorum multitudine, qui sufficienti nondum præ-
 gressa rei deliberatione, quid in discipulo Christi requiratur, & u-
 trum in cepto permanere possit velitque, an secus, rem tamen hanc
 maxime arduam temere fuscipere videbantur. *Ὁ θεὸς τῶ πύργου θε-
 μέλιον, καὶ μὴ ἰσχύων ἐκτελέσαι*, eos denotat, qui Christum ad tem-
 pus sequi & profiteri cœperunt, postea vero conspecta perceptaque
 rei difficultate rursus ab eodem resiliunt. *Οἱ ἐμπαιζόντες τοῖς ἀρχαι-
 μένοις οἰκοδομῆν, καὶ μὴ δυναμένους ἐκτελέσαι*, erant tum maxime Ju-
 dæi, Pharisei, Scribæ, aliique maligni, asseclis Christi, ad tempus
 credentibus, Christum laudantibus, Christumque deinceps ob infel-
 licem visum pro isto tempore rerum successum deserentibus insul-
 tantes atque illudentes.

§. 3. Cæterum per vocabulum *πύργος*, quod in versu 18. est,
 ex significatione magis propria & usitatiorè intelligi potest excelsum
 istud ædificiorum genus, quod ad variarum pyramidum instar in aci-
 em cuspidatam desinit, Latinisque turrium nomine proprie appella-
 tur; qualia ædificia ab hominibus privatis ditioribus fuscitari potue-
 runt,

runt, sive in commodum & præsidium publicum, per muros ac portas disponenda, vel ad limites ditionum, specularum loco locanda, sive in tutelam interdum divitiarum & ornamentum privatum. Vel etiam non sane incommode explicari πύργος poterit per quæcumque ædificia editiora, palatia, turritasve domos, ut pluribus, qui tunc præsentibus erant, tanto facilius convenire queat ex sermone Christi: τίς ἐξ ὑμῶν &c.

§. 4. In altera similitudine ὁ βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πλεῖον καὶ μὴ πρῶτον βαλεόμενος, εἰ δυνατός ἐστι ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαλῆσαι τῶν ἑκκοσι χιλιάδων ἐρχομένων ἐπ' αὐτόν, iterum referendum est ad novos hos Christi alleclas, qui nondum satis certi erant, utrum tanta sua esset in Christo posita fiducia, ut ipsius adjuti auxilio Judæis furentibus & majoribus instructis, quantum extrinsecus parebat, viribus, obviam ire ac resistere possent, & nihilominus tantum negocium de repente & quasi per accursum attentabant.

§. 5. Quibus ita positis Christi verba talem nanciscuntur explanationem: Non puto, auditores carissimi, quendam esse inter vos, qui, si ædificium aliquod insigne, amplum, altum, sive publicum, sive privatum excitandi animum habeat, ante susceptum opus in consilium secum non descendat, & faciendorum summarum magnitudine pervestigata ac per calculorum compendium elicita in facultates suas non inquirat, priusquam ipsum opus aggrediarur. Quibus pro rei amplitudine non sufficientibus, iusto tempore id congruum est, à proposito ut desistat, ne opus sit sinistra hominum iudicia incurrere, ridentium & exhibantium ædificantis imprudentiam simul & superbiam cum egestate conjunctam. Nec puto regem quenquam ita stolidum ac tardum animo esse, ut solis decem armatorum millibus instructus, hosti viginti millibus gaudenti occurrat, neque antea exploret virtutem militum, num tanta etiam illa sit, ut hosti, duplo numerosiori, resistere interrita velit aut possit? Quod si tamen vel inter vos, vel inter hujus mundi reges inveniatur, qui hæc non perpendat, annon ille vestro etiam omnium iudicio erit imprudentissimus vocandus ac stolidissimus? Quid de vobis iudicaturi sint alii, ipsi iudicate, qui temere partim vos meis interseritis, parum aut ni-

hil cogitantes, quantas difficultates secum vehat, discipulum se mihi atque assecclam adjungere.

§. 6. Hinc porro sponte fluunt, quæ sequuntur versu 33. *Ουτως δὲ*, ad eundem igitur modum, quemadmodum nempe sine antegressa sufficienti deliberatione nemo vel ad edificationem vel bellum suscipere debet, siquidem eadem rite exsequi velit; ad eundem, inquam, modum nemo ex vobis, qui non satis considerate erucens, meditans secum deliberaverit, quo pacto renunciare velit suis omnibus, discipulus meus vere esse potest.

§. 7. Nec minus prona huc propendent, quæ versus subsequentes 34. & 35. suppeditant, in quibus τὸ ἄλλας ex sententia plurimum verum sal, quod condimenti genus est optimum, maximeque necessarium; ex mente autem Cl. DN. Hardtii Prof. Julii P., Præceptoris mihi desideratissimi, specialius sal Sodomiticum denotat; quod, uti refert, nihil aliud fuit, quam bituminis aliquod genus, quod ob quandam saluginem commune salis nomen sustinuit. Quod bitumen cum ad conglutinandas constringendasque arte res adhibitum sit, per Metaphoram h. l. amorem atque unionem dicit. Ut sensus verborum ille sit: Optima sane res ἄλλας, sive amor, est. Constringit ille arctissime hominum mentes, diversum ante sentientium, ut in unum quasi coalescant. Quod si vero istud sal, sive bitumen infatuatum fuerit, viresque combinandi & colligandi amiserit, ἐν τίνι ἀρῆν θήσεται, quibus rebus constringendis adhiberi amplius poterit? Ita si amor ille vester, quem pro tempore in me tam fervidum præferatis, cessaverit, quam utilitatem ille vobis aliisve præstare poterit? Nullam profecto. Neque enim pro amore recte ordinato à me reputabitur, qui vel in amati negligentiam, vel in ejusdem odium convertitur, sed fatuus & πρόσκαιρος fuisse apparebit. Et sicut ἄλλας istud, si constringendi virtutem amiserit, neque in sterquilinum neque in terram utiliter projicitur, atque ita neque immediate neque mediate stercorendis agris conducit, sed projiciendum erit foras, quorsum vagæ quisquiliæ & domorum purgamenta pertinent: Ita si amor ille vester, quo me nunc prosequimini, deficientibus vestrorum blanditiis & ingruentibus calamitatibus deficiat, nullum ille apparendæ Ecclesiæ fructum vel utilitatem præstabit, sed abjicietur vobis-

vobiscum ipsis in paludem sulphuris & stagnum ignis, hoc est, ablegabitur ad ignes infernales. *Qui habet aures ad audiendum, audiat!* hoc est: Quilibet inter vos illa, quæ locutus sum, maxima adhibita sollicitudine sibi dicta esse putet, perpendatque, rem non esse nullius momenti, quam sequendo me cœperit. Satius enim erit, numquam mihi adhæsisse, satis nondum cognito, quam Magistrum sufficientissime notum ac doctorem olim derelinquere.

§. 8. Ex mente autem plurimorum aliorum hæc foret applicatio seu expositio: Res quidem optima est sal, quippe quod aliis rebus condiendis, purificandis, præservandis, conservandis est peraptum: quod tamen si infatuabitur, si quando virtutem suam omittet, quam in re, quoniam in condimento conservanda humanæ vitæ alimenta continentur? Sive enim per experientiam interdum sal fatuum esse deprehendatur, (quod fieri posse, qui parando & applicando sal præsumunt, non paucis sæpe querelis testificantur) sive, quod alii volunt, per impossibile sic loquatur Christus, id perinde est. Certum id manet, si fatuum fuerit, neque terræ id profuturum, neque sterquilinio commodum esse, cum certum illud potius sit sterilitatis signum, sed projiciendum esse foras. Ergo & vos, qui discipuli mei esse nunc cupitis, credite, vos quoque sal terræ aliquando fore, si requisitis his in actu positus me secuturi estis: terram seu homines perfricabitis, præservabitis, conservabitis, lapidosque ac sapientes in sermone, atque opere suo reddetis. Ipsi autem vos si quando retroire, & virtutem discipulorum hanc omittere volueritis, quid offeratis, in quo Ecclesia mihi quædam ex putredine vitiorum & *anistias* colligi, præservari conservarique queat, eum ea per homines, non per Angelos sit colligenda? Quo mihi tales discipulos, per quos desertores factos alii etiam à me abstrahentur, numquam adducuntur. Cum igitur mihi ad colligendos, aut amplificandos ecclesiæ fructus nihil conferre deinceps possint, ejicientur in ignominiosissimum me iudice locum, ut luant suæ desertionis poenas. Optio sit penes lectorem.

§. 9. Nobis hoc sufficit ostendisse, Christum novellis suis discipulis, doctrinam fidemque ipsius anhelantibus, proposuisse, quia ipsos meditari prius deceat, quam sese velut discipuli sequantur: si
quidem

quidem totum Christi laborem à versu 26. ad finem capitis in eo occupari pater, ut discipulis vel auditoribus noviter adhaerentibus partim requisita & officia boni discipuli explicet, partim vero eosdem ad consilii constantiam ac pertinaciam cohortetur. A qua si rursus se abduci deinceps passuri sint, autor Christus est, ut cito nunc potius abeant, nec iudicia DEI adversum sese aggravent. Ita quidem vidimus, quomodo materia à versu vigesimo quinto ad finem capitis XIV. cohæreant, quidque illo spatio traditum à Christo sit: nunc transeundum est ad sequentia.

APHORISMUS VIII.

Argumentum & Summa sermonis Christi secundi est: Publicani & peccatores ad meliorem frugem sese recipientes non sunt excludendi à regno DEI, & sanctiorum condiscipulatu.

§. 1. **A**bsolvitur hic sermo Christi specialis tribus parabolis sive similitudinibus, quas, ut Aphorismo sua constet claritas, ordine videbimus atque examinabimus. Et primo quidem loco considerandam sese offert prima, quæ est de ove perditâ ac recuperatâ. Cujus uti & reliquarum proferendarum occasionem dederunt Pharisei & Scribæ, ob familiaritatem Christo cum telonis & peccatoribus intercedentem, dolentes ac murmurantes.

§. 2. Accesserant nempe ad Christum nunc paulo propius omnes publicani & peccatores insigniores, qui (ut opus non sit fingere, omnes ex omnibus Judæorum regionibus telonas & peccatores eadem hora apud Christum sese congregasse) capite præcedente, reliquæ audientium catervæ immixtæ aliquo jam nunc tempore secuti eum fuerant, audiverantque sese erudientem: & propius accesserant hac unica de causa, ut eidem porro verba facturo ausculta- rent, cap. XV. 1.

§. 3. Hanc in conservando familiaritatem ac gratiam implacatissime ferebant, atque admodum graviter dolebant inter Judæos præcipui & sanctiores, Pharisei ac Scribæ, existimantes, minime id convenire cum illius nomine ac sanctitate, Messiam se venditare, & tamen familiariter sese jungere peccatoribus & publicanis, & ad discipulatum admittere homines, quos ne abjectissimus quidem quisque inter Judæos tam amicæ conversationis honore dignos crede-

ret,

ret, atque suum in consortium admitteret. Hinc murmurantes ita loquebantur: *ὁυτῶς*, qui Messiam sese, Judæorum liberatorem & sanctum Domini profiteretur, *ἀμαρτωλὸς προσδέχεται, ἢ συνεδίει αὐτοῖς*, hoc est, epulatur cum iis, & hilarem se facit. Quis quæso, cogitant, quis judicabit, hominem ea, quæ vera sunt, docere? Quod si enim vere Messias esset, sanctis se associaret, eorumque consuetudine delectaretur, peccatorum & publicanorum consortio pulso atque repudiato, versu 2.

§. 4. Illa sunt, quibus Christo ansam ministrarunt Pharisei eorumque socii, ut verbis causam suam & novellorum discipulorum probaret, iniquasque illas quiritationes & incusationes labeficeret, eademque à se amoliretur. Hinc locutus illis est, dicente Evangelista versu 3., *τὴν παραβολὴν ταύτην*, hanc parabolam, h. e. integrum hunc sermonem parabolicum vel allegoricum, non unam aliquam similitudinem, quippe quæ, si supputatio fiat, non una, sed plures sunt.

§. 5. Versu 4. ad 8. ipsa parabola prima proponitur. Quæ cum in textu Græco una cum sequenti similitudine plane sit perspicua, & ex versione B. nostri Lutheri, quamquam paucula verba paulo aliter forte accipi & exponi queant, satis recte intelligantur, & intellecta memoriæ inhæreant, placet hic ex superfluo utramque integre ad tenorem textus originalis vertere, verbaque discriminis causa typis inclinatis exprimere. Versu 4. *Quis homo*, inquit Servator, (*est*) *inter vos*, (*qui*) *centum habens oves, amissa ex iis una, nonaginta novem, non relinquit in eremo*, hoc est in loco vacuo, tuto tamen & clauso, in pratis minus cultis, aut pascuis, quæ à frequentia hominum defituuntur, atque adeo solitaria sunt, *quærendoque persequitur amissam, donec inventam eam recuperet*? Quæ oratio interrogans quidem est, sed cum additō, nempe interrogans figurata, quæ valet: Nemo inter vos est, qui hoc non faciat. Versu 5. *Nec inventam*, (quod vox *ὑποῶν* necessario infert) *humero superimponit latus*? Quod iterum est: Neminem vestrum esse puro, qui hoc facturum non sit, si quis inter vos connumeretur, cui oves curæ cordique sint, & ex iis aliquam amissam de novo recuperet. Versu 6. *Nec reversus domum suam, ovem humeris gestans, amicos vicinosque convocat*? *dicens eis*, & hanc in-

sententiam loquens: *Gaudete mecum*, mihiqve gratulamini, quia
 (vel, *postquam*) *inveni*, hoc est, quarendo recuperavi, *ovem meam*
deperditam? Ut ad ultimam hanc vocem usque loquela Christi ad in-
 terrogationis vel interrogantis modulationem influatur, totaque
 interrogandi vis non pereat, antequam ad similitudinis apodosin
 progressus fiat. Caterum amici & vicini isti, qui hoc loco ad congra-
 tulandum & congaudendum à recuperata ovino domino invitantur,
 ad hanc amoris & officii partem promptissimi omnino supponendi
 sunt: quamvis interdum, qui malarum mentium sunt mores, in vi-
 cinistales congaudendi affectus rariores interdumprehendantur.
 Ergo de melioribus id intelligi necessum est, si prior similitudinis
 pars ad posteriorem quadrare rite debeat, ubi Angeli cum DEO læti
 & cœlestis gaudium gaudentes feruntur ob ovem, spiritualiter quæ
 fuerat deperdita, nunc recuperatam, hoc est, ob peccatorem è pœ-
 nitentia delictorum ad fidem reductum.

§. 6. Versus septimus alteram similitudinis partem continet
 his verbis: *Dico vobis, quod similem in modum gaudium futurum sit*
in celo de peccatore penitente uno majus, (comparativi enim vis non
 potest non includi ob sequentem comparationis particulam) *quam*
propter nonaginta novem iustos, qui penitentia non indigent. Hoc
 Christus vult, eodem prorsus modo, eadem ac majori etiam gaudii
 intensione & magnitudine, quæ amici ac vicini illius, qui ovem per-
 ditam diu ac multum quæsitam receperat, cum possessore suæ pecu-
 dis gaudeant, gavisuros quoque cum se ipso, qui publicanos pecca-
 toresque varios ad gregem sanctiorem reducat, atque ita verum se-
 patrem familias, & bonum ovium pastorem demonstrat, universum se-
 celum, universam DEI domum, omnesque suos (dicere sic liceat.)
 amicos & vicinos, hoc est, bonos ac pios quoslibet, quomodocun-
 que hunc reditum comperiant, cum angelos, tum homines, eccle-
 siæ sive triumphantis, sive militantis incolas, ob conversum à pec-
 catis ad DEUM peccatorem, & ad meliorem frugem se recipien-
 tem: ut ita DEI Filius ad illum, qui ovem perditam recepit, pecca-
 tor, dummodo vel unus sit, ad frugem cum pœnitentia revertens,
 & cum fiducia gratiam amplexantem patiens, ad ovem perditam ac
 recuperatam; sancti vero angeli & reliqui in terris pii, ad vicinos &
 ami-

amicos, ob recuperatam ovem lætatos, quam commodissime referantur.

§. 7. Per *justos* *pœnitentia non indigentes* intelligendi non sunt ejusmodi homines, qui ab omni imperfectionis labe immunes, in nulla peccata, sive mortalia sive venialia, prolapsi sint; tales enim sub sole non licet meminisse, & omnis fere pagina in sacris literis contrarium clamat. Neque etiam eos plane vera docere puto, qui Christum ex Phariseorum, sanctos se putantium, opinione & ingenio loqui asserunt, quippe quorum falsa & pernicialis persuasio refutanda hic potius videri poterat, quam blandis loquendi formulis, & suppressa reprehensione fulcienda. Sed per justos, pœnitentia non indigentes cum non paucis etiam Theologis intelligendos hoc loco eos arbitror, qui à gravioribus & commissis contra conscientiam peccatis per DEI gratiam caventes sibi id sedulo dant operam, ut per proditam quotidie delictorum obrepentium pœnitudinem *advocant* illam suam apud DEUM animo, & vel lacrymis etiam deplorent deprecanturque, ne deinde opus habeant graviori ac difficiliori illa pœnitentia, qua post amissam omnino DEI gratiam & ecclesiæ societatem fidelium cœtui denuo interserantur atque reduniantur: tali nempe pœnitentia, quæ opus erat peccatoribus & publicanis, Christo hic loci adhærentibus, qui per varia iniquitatum genera à DEO abalienari ac scissi fuerant. Hinc talis breviter verborum sensus est: O Scriba & Pharisei, dicenti mihi credite, majus gaudium erit in consortio angelorum & quorumque in ecclesia piorum ob unum peccatorem, qui de peccatis vere dolet, & mihi quærenti & amplexanti cum tremore contriti cordis, & cum ingenita divinitus fide se permittit, quam ob nonaginta novem homines alios, qui hac extra ecclesiam aberrantium publicanorum & peccatorum publice cognitorum anxia pœnitentia non indigent. Rationem vultis? Illa est, quia hi simili modo perditii non sunt, atque adeo reversionis suæ simile gaudium aliis efficere non possunt. Quis enim de eo, quod non commisit, ita anxie dolet? quis in ecclesia persistens, æqualem pœnitentiam, ac fugitivus, vel ejectus, ast redux, agere potest? quis denique de eo, qui amissus non fuit, atque adeo nec recuperari potest, tantopere lætatur? Exploratum scilicet est, in iis, quæ certo

habe-

habemus, nos acquiescere; in amissis, at rursus inventis gaudii materiam nos invenire.

S. 8. Denique neque hoc prætermitto, Christum forte quodammodo in illa τῶν δυνάτων appellatione ad quandam populi Judaici differentiam respexisse, de qua apud Thomam Gocwinum in Mose & Aarone pag. m. 73. est, quod ratione sanctitatis inter ἀρετῆς, δυνάτες, & ἐπίτας facta fuerit. Certe ὁ δυνάτων Scripturæ se mandatis subijciebant, volentes juxta ea se componere: atque ita bonam partem viri probi erant, caventes penitentia notabilioris causas. Cumque τοῖς ἐπίτοις, qui omnium sibi sanctissimi visi sunt, talis attribueretur sermonis formula: *Quod meum est, tuum est, & quod tuum est, tuum proprium est*: illi, media velut incedentes via sensisse & vixisse feruntur ex sententia sequentis formulæ: *Quod meum est, meum est, quod tuum est, tuum proprium est*. Cateri autem, hominum flagitiosissimi, manibus pedibusque omnia ad se pertrahere cupientes, sic sensisse inducuntur: *Quod tuum est, meum est, & quod meum est, meum proprium est*. Unde suspicari liceat, quod Christus convectis in populo sermonibus benignius se accommodans, ad medios illos digitorum suum intenderit, dixeritque, majus gaudium futurum esse propter unum ἐκ τῶν ἀρετῶν, ex improbis, quales hi peccatores huc usque fuerant, quam propter nonaginta novem alios ex numero τῶν δυνάτων, justorum, probe viventium, qui tali cum ecclesiæ DEI reductione non habeant opus. Sed hæc in conjecturis.

S. 9. Hactenus de similitudine prima. Succedit in ejus locum expendenda altera illa, de amissa repertaque rursus drachma, quæ ejusdem valoris atque argumenti, cujus præcedens, est. *Aut quæ mulier est, pergit Servator humani generis amantissimus, (quæ) drachmas habens decem, amissa ex iis una, non accendit lychnum, & scopis domum perquirat, omni quæ adhibita cura vestigat, usque dum inveniat? Qui versus respondet versus præcedenti quarto in priori parabola, quemadmodum & sequentibus, quinto & sexto, nonus noster similis est, cujus verba: Nec reperta illa convocat amicas vicinas quæ? dicens: Gaudete mecum, quia (postquam) drachmam ante amissam recepi? Quæ, uti & versus decimi, verba ejusdem sunt sententia cum præcedente versu 6. & 7.; quam ob rem, cum verbis*
pau-

paululum mutatis res eadem maneat, nihil amplius addendum opinor.

§. 10. Versus 11. initium sinit similitudinis tertiæ de filio prodigo, cujus patrem introducit duorum tantum filiorum procreatorum, uti vox *δυο* versu 11. & comparativi *πρωτερος* v. 12., ac *πρεσβυτερος* v. 25., itemque patris cum divisio bonorum v. 12., tum sermo singularis v. 31. confirmant. Cæterum quod Lucas dicit, *επιπεδησθε aber ferne / er suhr aber fort in seinen Gleichniß = Reden / & per similes formulas.* Versus 12. licentiosam filii natu minoris postulationem & subsecutam certæ hæreditatis à Patre factam distributionem continet. Versu 13. depingitur filius, stolide supellectilem & sarcinulas colligens, peregre abiens, & paterna bona abliguriens. Versus 14. describit subsecutæ calamitatis & indigentia primordia, quam non parum auxit regionis, quam petierat, summa miseria, qua illa ex annonæ caritate premebatur. Versu 15. filius inedia laborans remedia quarit, quibus vitam egentem ac miseram alar sustentetque. Versus autem 16. supremum miseriæ gradum designat, quantum non oppressus extinctusque fuit filius decoctus, dum porcorum pabula requirere ad placandum stomachum latrantem, ne ad sufficientiam quidem iis potuit potiri.

§. 11. Versu 17. incipit duci pœnitudine post habitorem à se paternorum larium filius dilapidator, & confert utrumque vitæ suæ statum, cum eum, in quo apud patrem quondam vixerit, tum eum, in quo nunc sine patre miser vivat. Versu 18. & 19. consilium & rationem invenit, quo pacto ex illo famis & indigentia calamitate possit emergere, & deprecandi formulas animo verbisque concipit. Versus 20. ipsam propositi executionem complectitur. Ubi obiter observandum, verbum, *ηλθε*, reddendum hic esse non per tale aliquod *veniebat*, Er kam / quo itionis terminus significetur; sed per proxima ad adventum adspirandi studia, per quæ dixerimus: *Cursum dirigebat, ibat, Er gab sich auf die Reise / er zog zu seinem Vater / vel phrasin similem.* Ut evitetur *υστερον πρωτερον*, dum in eodem versu sequitur, patrem filio procul adhuc absentem obviam processisse, eundemque complexum fuisse. Versu 21. ipsam proponit filius

lius deprecationem, quam sequitur versibus 22. & 23. paternæ filii in
 gratiam receptionis publicum inter servos familias documentum, &
 ad gaudendum latandumque apparatus. Vigesimo vero quarto gau-
 dii ac lætitiæ hujur assignatur ratio, qua explicata ipsum etiam gau-
 dium epulare describitur. Versus 25. 26. & 27. (in quo geminus arti-
 culus notatu dignus est, quo *ὁ εἰς τῶν παίδων* exaggerandi causa æ-
 que, ut pater v. 23. fecerat, mactatum vitulum circumscribit, con-
 fer. & vers. 30.) filium nam majorem sistunt, rure redeuntem, ac
 lætitiæ & epularum causam demirantem, sciscitantem, tandemque
 ex ministro quopiam assequentem, cujus versu 28. notatur, tacite-
 que carpitur livor & invidia, conceptusque sine ratione dolor & ira-
 cundia, & paternæ domus fugiendæ studium non parum demens.
 Est vero homo ille elegantissima imago Phariseorum & Scribarum,
 publicanis, & peccatoribus illis insignioribus veniæ concessionem
 & receptionem in societatem & sædus DEI invidentium ac dene-
 gantium, illaque eos semper indignos & incapaces clamitantium.
 Porro versu eodem pater pingitur, filium invidia erga fratrem à se
 abalienatum blandis verbis demulcens, eumque meliora sentire do-
 cens. Cui filius versu sequente 29. singularem suam erga parentem
 pietatem, atque indefessum in tolerandis laboribus & faciendo ope-
 re studium ac perseverantiam exprobrat, quæ tamen nullis remune-
 rata præmiis sint; cum frater, homo nullius pretii vel frugis, &
 quod maximum sit, decodior inter scorta & prostibula portionis
 bonorum nimis licentiose patri expressæ, (quomodo ipse, filiorum
 senior, nunquam voluisset agere, nec, nisi ipsa patris voluntas suam
 simul sibi portionem sponte obtulisset, eandem petere sustinisset),
 iste patris filius, quem nec fratris sui nomine dignari possit, è pere-
 grinis regionibus, duce miseria, reversus sibi præferatur, convivii-
 que & epulis splendide apparatus excipiatur, se excluso & rerum im-
 prudente, vers. 30.

§. 12. Hujus indignationibus pater respondet versu 31. & 32. di-
 cendo, ipsum filium esse, qui patrem agnoscere merito debeat, nec
 opus esse his querelis: hus usque semper illum secum fuisse, & è suis
 bonis quoque ipsum ditiozem factum, ut quæ sua (patris) fuerint,
 filii quoque fuisse omnibus sint visa, & adhuc etiam ipse sint: In-
 ipso

ipſo præſente ut filio ſe quodam modo acquieviſſe, quando recte fe-
cerit; ſape, ubi errarit, diſſimulaſſe; quidquid gloriatur, eadem ra-
tione, uti nunc facere ſtudeat, iterum iterumque in familiam oculo
brachioque ſuo illum reduxiſſe, quod ipſi loco multarum epularum
eſſe potuerit ac debuerit: Quod vero tam præluſtre convivium ipſi-
us cauſa non fecerit, inde eſſe, quod pari modo velut ab oculis ſuis
ſciſſus diviſusque non fuerit, ſed ſemper paternis uſus ſit tabernacu-
lis. Ex quo planum fiat, adeo nulla ipſum à ſe (patre) injuria aut i-
gnominia affici, ut potius ipſe in juriſ in ſe fratremque exiſtat.
Gaudendum ipſi fratri, uti ſibi, patri, lætandumque potius una fu-
iſſe ob alterius antea deperditi, nunc in gratiam cum domo patria
redire cupientis, reditum & receptionem, cum ipſe nihil inde detri-
menti capiat, quod ipſius fratri, ſuoque filio benignus honos habe-
atur, quippe quicum denuo fraterne ipſum in poſterum agere ſit æ-
quum.

§. 13. Cum igitur Chriſtus in priore parabola gaudium ex re-
perta ove perſita, & in poſteriore lætitiã ex drachmæ inventionẽ
indicat; in tertiã hac amplius agens filium degenerem recuperan-
tis patris affectum non tantum ex gaudio æſtimandum ſiſtit, nec
tantum ex occurſu & amplexu: ſed ex copioſo etiam ornatu, ſtola,
annulo, calceamento, ex epulis & amœnitatibus epularibus, ex de-
ſenſionibus ejusdem quondam degeneris filii, & correptione alteri-
us; qui probus fuiſſe poterat videri. Vult igitur, Scribas ac Phariſæos
hoc obſervare, patere etiam apud DEUM & ſe Meſſiam, reditum
miſerrimorum peccatorum in gratiam cum lætitiã & gloria conjun-
ctam, ſimulque falſe perſtringit eorundem, qui vere tantam coram
DEO probitatem, quantam hic primogenitus patri jactat, jactare
nequeant, incredibilem invidiam ac malitiam, homines hos, publi-
canos, & quos peccatores dicere ſveverant, peccatis quidem onu-
ſtos, ſed & peccatorum onere liberari deſiderantes, à gratiã & miſe-
ricordiã divina prohibentium, ac in æternum proſcribentium; do-
cetque, ſimiles eos eſſe murmuranti huic juveni, fratris commodis &
fortunæ indolenti, qui tamen adeo nihil hoc pacto confeſurus fue-
rit, ut parentis caſtigationem incurreret, & frater ad meliorem fru-
gem ſeſe recipiens, ob ejus murmur è familia patris non ſit ejectus;

ex quo concludendum ipsis fit, propter ipsorum invidiam hos sese convertentes regno DEI & aeternis tabernaculis exclusum non iri, sed se potius de conversis ad se his hominibus lætari, ac de ipsis Phariseis sese avertentibus dolere: malleque bonos paucos è publicanis & peccatoribus DEO dicare ac formare discipulos, quam multos Phariseos ac Scribas superbos sibi circumfusos habere.

APHORISMUS IX.

Tertius Christi sermo in summulam contrahitur hoc fere argumentum habet: Nemo potest Christi esse discipulus, nisi omni valere iussa injustitia & avaritia.

§. 1. **Q**uod in hoc Aphorismo tertio sermonis Christi argumentum esse dicitur, id si verbis ex ipso textu depromis eloqui quis velit, poterit ei in servire versus hujus capituli decimus tertius totus, qui solus argumenti loco statim præmitti poterat. Sed ut omnis reitenoꝛ eo clarius pateat, cœpto ordine cuncta perlustrare pergemus.

§. 2. Sermonem præcedentem, tribus constantem parabolis ad Phariseos Scribasque habuerat Christus, ut retunderet ipsorum *Φιλανθίαν*, quæ se solos sui que similes probos æstimabant, & horrendam cæteros pro lubitu condemnandi, & à regno DEI procul arcendi audaciam: id quod felicissime pro divina sua sapientia etiam præstitit. Sermo igitur, qui nunc sequitur, inque contextu tertius est, ad ipsos Christi discipulos refertur. Hinc transitionis formula à scriptore *Θεοπνεύσω* adhibita: *Ἐλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς, v. 1.* quæ verti debent: Verba autem faciebat ad discipulos quoque. Ue sensus breviter ille sit: Quæ præcedente capite (loquor, quasi ipse Evangelista historiam suam sacram in illa capitulum *τμήματα* distinxerit,) retuli, ea universa Scribis potissimum & Phariseis dicta fuerunt; quæ autem nunc subjiciam, ad ipsos Christi discipulos pertinent. Quemadmodum autem in aprico positum, per *τοὺς μαθητὰς* Christi auditores, à præcedentibus diversos, intelligendos esse; ita in quæstionem nunc non vocabimus, sed inferioribus reservaturi sumus, quinam hoc loco strictim illa voce capiendi sint.

§. 3. Sicitur autem versiculus hic primus initium parabolæ Servatoris,

toris, de homine divite, qui usus administratore rei suæ familiaris fit injusto ac prodigo, & propterea apud ipsum inculpato. Citatur hic deinde œconomus v. 2. ab hero suo, ut famam de se pessimam ad suas (domini) aures penetrasse audiat, atque ad reddendam rationem se apparet. Certum esse, quod ea exhibita officio sit exeundum. Versu 3. œconomus, perversitatis suæ sibi conscius, in consilium secum descendit, & de viis vitam suam post amissam œconomiam sustentandi sollicitus est. Facile eas invenit per eandem in justitiam, per quam œconomia exuendus est, versu 4; exsequiturque meditata, versibus 5. 6. & 7. injustitia profecto non minore, sed pessimo nebulone dignissima, tali tamen processu, ut sibi inde amicos comparare studeat, eosdemque acquirat.

§. 4. Non opus hic est, id, quod versu 8. continet, judicium domini de œconomi sui sagacitate ac singulari in curandis prospiciendisque suis commodis astutia multis verbis in judicium trahi. Laudavit ille hominem, non ut deceptorem ac furem, heri sui bona dilapidare & profundere non desistentem, sed respective, & eatenus, quatenus futura suæ necessitati atque utilitati tam scite, sedulo ac tempestive providerit servieritque. Oeconomus consilia probe præmeditata, ad futurorum temporum rationem recte applicata, & caute convocatis magni æris alieni debitoribus, mutatisque syngraphis justo tempore perfecta, aliquam ipsi ex ipsius heri ore celebrationem peperere. Et, ut paucis dicam, laudavit herus non delicti atrocitatem, sed consilii celeritatem, id quod & ipsa litera docet. Non enim dicitur laudasse herus œconomum, quod ablata à se bona aliis dederit, sibi que gratiam furatus sit, sed quod sagaci mente circa Mamonomam injustitiæ versatus sit, prudenter res suas instituerit ac gesserit, & gratiam ex opibus elicere studuerit.

§. 5. Neque etiam prolixè discutienda quæstio hic incidit, utrum per κέρειον τὸν ἐπαινήσαντα τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας administrætoris illius herus, versu 1. ἀνθρώπου πλάσι vocatus, intelligendus sit, ita ut tenore perpetuo Christi duret oratio? an vero ipse Servator noster parabolam, seu mavis, rem gestam, proponens, ille sit κέρειος, ut versu 8. integer non Christi, sed Lucæ, verbis illius eundem interserentis, statuatur? Prius enim affirmant commenta-

tores,

tores, quos vidi, plerique omnes, sicut & in præcedente §. ipse idem feci. Posterius affirmant (uti Beza & du - Dieu apud Walaum. habent) Translatōres Syrus & Arabs, altero vocabulum *ὁ κύριος* per: Dominus noster; altero per tale DEI nomen, quod soli DEO adscribit L. de Dieu idem explicante.

§. 6. Verum præterquam quod ulla nos necessitas cogat, ut aliud subiectum loquens hic introducamus ab eo, quod fuit antea, & deinceps redit, longamque adeo parenthesin temere faciamus; præterquam etiam, quod verba illa: *ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος* &c. sic Lucae, velut morale quoddam observatum, adscribenda forent, quæ tamen Christo ipsi alias etiam usitata fuisse exploratum est; præterquam & hoc, quod non potuisset Lucas commode Christi sermonem iterumnectere sine interposita tali formula: *καὶ ἔλεγεν*, vel *εἶπεν*, aut simili: facile illa interpretatio per se corrumpitur, si attendamus ad unam saltem vocem in prima fronte versus subsequæntis §. positam, *καὶ γὰρ*, quæ nemo per exegeseos principia negare potest respectum aliquem ad immediate prægressa, optime præsertim sic fluente sensu, innuere, ipsamque analogiam aut comparisonem sistere inter illum dominum, solertiam æconomi sui laude prosequentem, & Christum, ad laudabiliorem prudentiam discipulos cohortantem. Valor namque particule *καὶ γὰρ* hic breviter est: Ecce vero, laudavit dives ille homo administratorem suum ob singularem solertiam & sagacissimum in procurandis suis commodis ingenium. Quid me facere vos putatis? *καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω*, dico & ego vobis, præcipio & ego vobis, &c. Ut salva comparationis gratia, altera illa explicatio locum non inveniatur. Quæ enim vis componentis partis prioris in voce *καὶ γὰρ*? An non satis alias fuerat dixisse: *ἐγὼ ὑμῖν λέγω*? aut simpliciter, omisso personæ primæ pronomine, alias sæpe omitti solito: *λέγω ὑμῖν*? Sed puto, curatius rem attendenti clara hæc satis esse.

¶ 7. Cæterum, quæ porro post laudationis mentionem sequuntur paulo jam ante dicta in eodem versu §. *ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος* &c. continent non fundamentum quoddam, quo motus patet familias æconomi sagacitatem laudaverit, à communiore negociantium in rebus mundanis prava calliditate, versutia & astu peti- tum, quippe quibus antecellant: talis enim calliditas in male agendo nullo

nullo modo est laudabilis: nec Christi approbationem, quasi doceat, non immerito herum illum in ministri sui encomium potius, quam supplicium resolutum fuisse, cum alios egregie fallere hominum, mando servientium eximia ars sit: qui enim Filius DEI approbare, quod ita à bono nemine probari poterat? sed concessionem quandam, quod revera insignis aliqua sollicitudo & exulta celeritas consilii, quam vel ipse Dominus laudaverit, in œconomio isto fuerit: hunc siquidem genium esse filiorum hujus mundi, ut plerique longe attentiores, circumspectiores & prudentiores sint, quam filii lucis: & dandum hoc utique fuisse præcellenti hominis circumspektioni, qua, uti plerique hujus seculi homines filios lucis antecellant, ita & ipse eos antecelluerit. Atque hoc aliquanto etiam dilucidius intelligitur, quando illud *ὅτι* per: *Wie denn* / vertitur. *Per Filios hujus seculi* autem non præcise intelligendos puto eos, qui ad seculum præsens mundanum tantum pertinent, & ad commune vivendi genus omnia accommodant, parum ad regnum DEI quærendum attenti, quamvis honeste etiam extrinsecus viventes, & sceleris politice loquendo non sint rei: imo Christum etiam noscere, & oreteus profiteri, & quantum oculis videri potest, in regno DEI degere queunt. Possunt enim hi seculi hujus filii ad regnum mundi, Messiaque simul pertinere, ac tunc etiam pertinuisse, quamvis ratione alia atque alia: ad illud nimirum respectu politicarum, œconomicarumque actionum, & varii vivendi generis ad colligenda alimenta accommodari; ad hoc autem respectu externæ saltem professionis de DEO, & sive venturo sive exhibito, Messia. E diverso *Filii Lucis* mea sententia sunt, qui Christum desiderant animo, JESUM pro Messia agnoscunt & habent, & velut talem etiam apertius confitentur, atque ita cum ratione internæ fidei, tum ratione externæ professionis divinam lucem amplectantur.

§. 8. His omnibus, qui gradu tamen inter se differunt, aliique in primis lucis divinæ primordiis, alii in amplioribus amplioribusque lucis progressibus versantur, prudentiores perhibentur filii hujus seculi *εἰς τὴν γενεάν αὐτῶν*, sumpta voce *γενεᾶς* illo significandi modo, qui tertius est inter eos, quos Flavius Clav. Script. S. sub voce Generationis recenset. Sic autem significantur homines non quidem eadem

eadem ætate viventes, sed eodem præditi ingenio & moribus iisdem. Εἰς γυνεὴν ἀνδρῶν igitur est, inter homines sui census vel generis, inter homines sui similes, Germ. Unter ihrem Volcke/unter ihren Leuten /bey ihres Gleichen. Sed hæc in controverfiam nunc non adeo vocantur: &, quæ sequuntur, omne, quod Aphorismus proposuit, negotium evincunt.

§. 9. Sistitur nimirum in illis altera pars, sive ἀπόδοσις similitudinis, quæ Parænesin habet ad sectandam in vita communi justitiam, & juste faciendam restitutionem opum injuste acquiratarum. Est vero his verbis concepta illa Parænesis: Ποίησατε ἐαυτοῖς Φίλους ἐκ τῶν μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σπηναίς.

§. 10. Quid opus hic multa proferre? id, quod Aphorismus noster tradit, recte ex hoc dogmate probatur: siquidem possessores Mammonæ, injustitiæ nomen à suis opibus remove, & in iisdem plane non confidere, sed easdem, cum sua cuique reddere haud queant, in tales amicos conferre jubentur, qui vel in aeterna tabernacula eos queant fuscipere vers. 9. Unde omnino id consequitur, fuscipiendis in aeterna tabernacula necessariam esse ab injustitia & avaritia deflexionem. Quod ut magis confirmetur, argumentum addit à Majori ad minus hac ratione: magis probabile est, in retenuissima, qualis est pecunia & opulentia, esse fidum, quam in re majoris momenti, quales sunt res spirituales: quicunque igitur in re valde tenui, ἐν ἐλαχίστῳ fidem tenent, & conscientia nulla vulnera infligunt, de iis idem sperari potest ἐν τῷ πολλῷ; qui autem in re tenui violare conscientiam non metuit, cum facile esset, eam ibi conservari puriorem, is multo minus dubitabit violare conscientiam in re graviore. In thesi hæctenus illa Christus proposuerat v. 10. deinde ea transfert ad hypothèsin eodem argumenti robore utendo: Quod si igitur vos mei discipuli in minus iusto Mammona, inque eo, quod revera respectu bonorum meo in regno possidendorum exigui pretii est, nondum fuistis, necdum facti estis fidi, quis vobis illud concedet, quod verum bonum est? & si in eo, quod alienum est, quod ab aliis, & maxime Judæis, corraçistis, aliis debetur, ad alios sustentandos pertinet, atque aliis post mortem vel varium casum relinqu-

quæ-

quendum est, nondum fuistis, necdum facti estis fidei, ut recte illud dispensare didiceritis, quis vobis dabit id, quod vestrum est, quod vobis hominibus ex æterno destinatum est, quod vobiscum durat, ad vos, in beato meo, quod nunc prædicatur, regno jure pertinet, & vobiscum in cœlos transiturum est, v. 11. 12. ? ego certe hoc vobis non credam, non dabo, nec alius quisquam id dare potest: neque vos utriusque simul pares eritis, qui ne alterutri quidem recte administrando pares estis: Si quidem nec unus servus domesticus duos dominos æque amare potest, sed ordinario vel hunc præ illo, vel illum præ hoc diligit: nec vos, mei discipuli, æque terrestrem nummum ac cœlesti Numen diligere potestis. Ex quibus omnibus clarissime constat, id Christum hoc sermone suo velle, ut discipuli sui illiberalitatem cum amore pecuniæ iniquiore omnino cavere discant, tanquam sic concludat: Ergo fideles estote in administrando Mammona vestræ injustitiæ, quam fidelitatem exercebitis, si illud unicuique reddatis, à quibus avare extorsistis, vel si inter pios pauperes, ac Ministros DEI distribuat, quod vestrum non est, cujusque veros dominos ignoratis: id quod vobis jam Num. V. 6. 7. 8. præscriptum legitis, quodque Daniel Nabuchodonosori olim Cap. IV. 24. jam consuluit: ut adeo hoc pacto ostendatis, omni vos iniquitatis studio & avaritiæ renunciare, quod non potest non esse absolute necessarium, si quidem mihi Deoque placere velitis.

APHORISMUS X.

Quarta CHRISTI Oratio Phariseis ostendit, amatores divitiarum reverentia legis Prophetarumque esse negligentes, & regni divini membra, licet coram hominibus talia videantur, tamen non esse, talesque homines, priusquam Moysen & Prophetas rectius discant, discipulos ipsius esse non posse.

S. 1. **A**udierant maxima sua cum molestia Christum adversarii ipsius Pharisei, contra injustitiam in male acquirendis & male detinendis opibus acri oratione dicentem, & denique concludentem, DEO simul & Mammonæ servire neminem posse: paulo ante audierant quoque, quæ Christus pro suscipiendis etiam infimorum generum peccatoribus verba fecerat, nec quidquam illi contra-

E

dixe-

tibus, imponant, DEO clausas non esse, qui in intima ipsorum pectora introspeciat, & absconditam cordium malitiam in conspectu habeat. Quin potius DEUM ipsos nosse, quod plane non sint iusti, quidquid enim in hominibus, & inter homines sese ratione iustitia divinæ extollat, id omne coram iudicio DEI in abominatione ponit: quod vero ipsi se ita extollant, patescere tum ex ipsorum sententia de excludendis tam facile è regno DEI quibusque telonis, & morositate in recipiendis peccatoribus, tum ex mycterismis & subsannationibus, quibus se, vera & bona peccatores edocentem, prosequantur. Potuerat vox βέδλυγμα, quæ in Græco est, cum voce ὀφθαλμῶν coniungi, hoc modo, ut rationem inferat, quæ, quod DEUS ipsorum noscat corda, ipsis clare prober, vim suam sic servante particula ὅτι, ut hic sensus emergere: Vos Pharisei iustos vos fingitis coram hominibus: DEUS autem novit corda vestra: elata enim ista & superba in (quibusvis) hominibus aliorum abominatio vel averlatio, in conspectu DEI est, sive quod idem est: superbum illud fastidium, quo homines alii alios, & vos præcipue Pharisei publicanos, peccatores, & ipsum me tam vehementer ac fastuose averfamini, DEUM non latet. Verum cum τὸ βέδλυγμα ordinarie passivum denotet, non averfandi actionem, in prænotatis salvo distinctivo commate acquivescimus. Hæc de Capitis XVI, v. 15to.

§. 4. Pergit Servator, & objicit iis, post avaritiam nunc etiam legis & Prophetarum ignorantiam: debuisse scilicet illos Mosem & Prophetas discere, quod si fecissent, mycterismis a se contra se non fuisse, qui Legem non solvat, sed stabiliat, qui in lege suum testimonium habeat: Legem enim & Prophetas usque ad Johannem prædixisse de se, Christo, quod scilicet per se ingressus in regnum DEI debeat patere: à Johannis ætate regnum DEI in se, Christo, revelationis aperius etiam peccatoribus prædicari, & omnes, quod admirandum, nunc in illud violenter irumpere, v. 16. sed quidquid contra hæc moliantur Pharisei, quidquid etiam contra se, velut legis contemptores calumniantur, Mosem & Prophetas perfituros cum suis de se vaticiniis: Facilius esse, ut cælum ac terra corrumpant, quam vel unicus legis apiculus labatur, tantum ab esse, ut ipse legem destrueret, velit, v. 17. ipsos autem Phariseos legem & Prophetas in integris suis

sententiis non tanti aestimare, quanti ipse vel minimum apiculum
censeat, quamquam νομοδιδάσκαλοι esse & nominari velint; patere
id ex divortiorum materia, quam ipsi pessimo consilio extenderint ac
dilataverint, cum restringenda illa potius sit, & apud Mosē Deut.
XXIV. v. 1. stricti juris esse reperiatur, quippe quo loco id in uxore re-
quiritur, ut ערוות רבר בת האיש מצא Vir invenerit in ea turpitudi-
nem (nuditatem) negotii, atque ita quidem, ut propterea האיש ה
לן בעיניו לא תמצא ל mulier non possit gratiam in oculis viri inve-
nire, qui nolit ad restaurationem thori conciliari: hoc vero in nego-
cio cum ipsi multum evagentur, se iis Mosē explicaturum esse; ni-
mirum quisquis uxorem suam dimittat sine ערוות רבר, sine turpitudi-
ne facti, sine nuditate adulterium faciente, atque aliam ducat, illum
moechum esse, & eum, qui dimissam sic à viro ducat, itidem adulteri-
um committere: firmum hoc ita esse, ut cœlum potius & terra ruere
debeant atque interire, quam legem in hoc negotio mutari: quippe
quæ in omnibus tum moralibus, tum Evangelium spectantibus sit im-
mutabilis, quidquid suis artibus ac παρρησιας αὐτοῖς eam invertere
Pharisæi laborent, suo ordini si proficere videatur. Verum ipsis hanc
licentiam non profuturam: nullum sine Mosē & Prophetis rectius co-
gnoscendis aditum in divinum ecclesiæ Messianæ regnum patere,
quem sibi ἐκ μυστηρίων αὐτὸν tam facile frustra imaginentur.

§. 5. Mortuum vero apud ipsos esse hominem plane ipsis non
dissimile, & inter luxuriæ & avaritiæ conjuncta vitia beatum habi-
tum ab hominibus, hominem Judæum, & Abrahamum pro patre,
quantum ad carnem & fidei professionem attineat, agnoscentem, à
Pharisæis etiam molliter tractatum, cumque moreretur, splendide, ut
eximium Abrahami filium, Judaico more esse sepultum, atque à per-
multis sane beatum prædicatum; neminem dubitasse; quin ille in si-
num Abrahæ abierit, & ibi mensæ beatorum proxime fuerit adhibi-
tus: sed longe aliam conditionem esse futuri regni beati, atque vulgi
& Pharisæorum sit persuasio. Multos ibi præcipuos & honoratissi-
mos esse, quos hic Pharisæi suo è consortio propulerint: contra vero
multos, qui hic sancti, Deoque ob externum opus incrementum
dilectissimi sint habiti, sive è Levitarum & Sacerdotum sanguine, sive
ex reliquo populo fuerint, ibi epulis beatoribus excludi, atque ad
tar-

tartara detrusos esse, quibus Iveslimi: Pater Abraham: nihil profue-
 rit. Contigisse id diviti illi epuloni, ἀνθρώπων πλεσίω καὶ ἐνδιδυσκο-
 μένω ποσφύζαν καὶ βύσσον, καὶ ἐυφραίνομένω καθ' ἡμέραν λαμπρῶς, de
 Mose interim & Prophetis, unde vera læticia accessi potuerat, plane
 nihil, aut secure cogitanti, qui, quod ipse vere dicat, in præcipitia
 τῆ ἀδῆς datus, & in tormenta projectus sit: nec illum potuisse vel mi-
 nimam divini solaminis particulam, quæ vel guttulam aquæ æquaret,
 obtinere, nec, cum à quinque suorum fratrum tremendo accessu ad
 eadem sua habitacula merueret, quidquam promissi de extraordina-
 rio conversionis modo audire, sed illos per Abrahamum ex visione
 cum ipso loquentem ad Mosen & Prophetas esse ablegatos, quos qui
 non audiat, iis nihil ad conversionem sufficere, ne summa quidem, &
 omnes naturæ vires superantia miracula, & mortuorum resuscitati-
 ones maxime stupendas. Fuisse autem Lazarum eodem tempore, ho-
 minem miserum, ægrum, ulceribus oblitum, contemptum & abje-
 ctum, ex copia divitis paululum opis, quod satiare, & ex deciduis
 frustulis, quorum epuloni nulla cura, quod resciceret, sibi optantem,
 & desiderantem, nec obtinentem pro necessitate, multo minus in-
 troductum, medicis commissum, aut sanatum: sed ad fores illum ja-
 cuisse, ad canum societatem expositum mansisse, qui itidem accesser-
 rint, & lambendo ulcera non tam bene fecerint, quam dolores è
 doloribus suscitaverint. Quamvis vero ille nihil misericordiæ in ho-
 mine sui sanguinis, Judæo, invenerit, & vel canibus (sic gentiles ap-
 pellabant Judæi) ludibrio fuerit, mortuum tamen angelis gratum,
 & paradiso susceptum, & Abrahamo proxime adductum esse, cujus
 in sinu, hoc est, ad cuius pectus, divinis epulis accubuerit, ac divina
 solatia abunde senserit. Tendeat hæc narratio ad convincendos in-
 terius Pharisæos, qui copiose se habere divina putabant, & quasi ni-
 mis saturi essent de Mose & Prophetis, quorum clavem cognitionis
 habere videbantur, vaticinia de Christo, & ingressu miserorum, pec-
 catorum & gentilium in regnum cælorum, parvi aestimabant, nec
 peccatores miseros, velut quemdam Lazarum è divitiis scripturæ re-
 creare, satiare, & sanare desiderabant, qui tamen vel micæ solatii,
 quomodo in regnum DEI reciperentur, flagitarent, & vel solo eo re-
 creari cuperent, quod ipsis levissimum videbatur. Sed uti hic Lazarus

in cœlos receptus, epulo vero abjectus sit, ita & miseris multos contemptosque peccatores, ipsosque Phariseis odio, & proselytis, ipsosque gentilibus contemptui existentes publicanos regno DEI, ejectis Phariseis, susceptum iri: certe nisi Pharisei Mosen & Prophetas in vaticiniis divinis accuratius legerint, scrutati fuerint, intellexerint, quod nunc per divitiarum lubidinem, & per suam ipsorum justificationem & hypocrisim quærere haud possint, & tamen quærere necessario debeant, (conferantur hic Joh. V. 39. sqq.) illos ipsos, qui alios excludant, exclusos esse à regno cœlorum, & in illud introire nulla ratione posse. Atque ita hac comparatione tacita homines obstringit, ut obmutescant, neque quidquam addant.

APHORISMUS XI.

Quinta tandem Christi oratio dialogum continet de variis discipulorum suorum virtutibus.

§. I. **C**APISTRUM Dominus Phariseis iniecerat: nunc illis obmutescantibus ad suos revertitur. *Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς,* quid ipsos deceat circa alienum introitum in regnum cœlorum observare. Hic equidem omnis generis discipuli intelliguntur, Apostoli, septuaginta, & reliqui Christo adhærentes discipuli: maxime tamen ad firmiores hic sermo dirigitur, quos Christus monet (1.) de vitando scandalo, quod, cum pravorum hominum ingens per orbem copia sit, inevitabile omnino sit; à discipulis tamen suis quibuscumque caveri debeat, ne quis *σκάνδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τέτων*, per quos *μικρὸς τῶν τε* intelligit defensos à se discipulos novellos, nondum satis confirmatos. Vult igitur, ne quis firmiorum quidquam sibi sumat, quo teneras has, & regno DEI proximas mentes debilitet, perturbet, à regno DEI alienas, atque in via ad regnum DEI titubantes & claudicantes faciat v. 1. & 2, id quod confirmat junctis vocibus: *πρὸς ἑχθρὸν ἐαυτοῦ* v. 3. Quibus tamen quæ nec aliis, nec sibi etiam ipsi sint offensio, simul monet: siquidem plerumque cum offensione aliorum offendicula sibi ipsis statuta connectere sanctissimus Dominus consuevit. Vid. Matth. XVIII. 6--9. Coll. Marc. IX. v. 38--48. Scilicet id postulat, ut, dum forte alios Pharisæica ratione admittendos non censent ad suam societatem propter peccata, in quibus huc us-

que

que fuerint, sibi ipsis praesentes sint, & caveant, suorum peccatorum, suaeque imbecillitatis memores, ne eadem in censura ipsos se offendant, regnoque DEI ipsi excidant.

§. 2. Hinc monet eosdem, (2.) si forte per *diavolav* respondere velint, sicut & Pharisei cogitabant, esse tamen homines illos saepe pessima farinae, qui reliquis Judaeis & sibi etiam suisque omnia fecerint mala, sanguinemque saepe & succum expresserint, ut adeo non ita facile iis sit condonandum, nec tam subito aditus, licet aliqua restituant, ad regnum coeleste concedendus, de vitanda tali iracundia, pro qua mansuetudinem commendat, & injungit. Offendere neminem scandalo iis injunxerat; sibi etiam ipsis scandala ne ponant, docuerat: nunc si forte ipsi varia ratione sint offensi, vel offendantur, quomodo se gerere fas sit, edocer. Suos scilicet discipulos, quantumvis ab aliis egregie laesos, non debere odisse, sed peccantes corrigere, aequa ratione corripere, & si agnosant, erratum contra mores Pharisaeicos remittere, licet vel septies eodem die ab iisdem fuerint laces-
fiti, v. 3 & 4.

§. 3. Hic dialogo inserviunt Apostoli, qui haec tenus didicerant, à vera fide omnia pendere. Qui, cum longo sermone audissent, quae cura Christus c. XIV. v. 25; ingressum in aeterna regni divini tabernacula circumsepsisset, quaeque fiducia telonas & peccatores ad quarendum hunc ingressum instruxisset cap. XV, quaeque providentia injustitiam, avaritiam, hypocrisiam, contemptum aliorum, & neglectum Evangelii in Mose etiam & Prophetis quarendi, ab ingressu cupidus removisset cap. XVI., & quomodo nunc etiam cunctos discipulos regnum caelorum ingressos de vitando scandalo & duritia Pharisaeica, iracundia & vindictae cupiditate monuisset c. XVII. v. 1. - 4.; ipsi tandem, quanta haec sint, & quanti negotii agnoscentes, silentium abruptum, &, *Quoniam*, ut Erasmi Rot. verbis ad h. l. utar, intelligebant, fontem omnium Evangelicarum virtutum esse fidem, quam adeo diligenter Dominus exigerat in edendis miraculis, quam toties comprobavit in multis etiam alienigenis, quae nihil non impetraret, & per quam ipsi quoque morbos depulerant, demonia ejecerunt: nec ignorabant, fidei defectu factum, quod quendam muro obnoxium demoni non quiverint liberare: quamquam nec ceteris Evangelicis praeceptis erit idoneus, nisi

*quasi certam animo fiduciam conceperit aliquis &c. &c. dicunt Domino :
Domine quando nihil habemus boni, nisi ex te, rogamus, ut adaugeas
nobis fidem!*

§. 4. Hæc ille inter Pontificia cogitata non quidem male, par-
tim & optime, nec tamen satis expresse. Certe Apostoli non suæ vir-
tutis humanæ hæc postulata esse dum intelligunt, & fidem telonis &
peccatoribus ita liberaliter concessam dum vident, augmentum fidei
non miraculosæ tantum petunt, sed & fidei salvificæ illius, per quam
omnia abjiciant & omittant negocia, quævis scandala caveant, suos-
que affectus vincant, in quibus regno DEI augendo impedimentum
illum afferre queant. Imo metuentes forte etiam, ne novelli disci-
puli sibi præveniant, videntur aliquid postulare, in quo recens accessu-
ros superent, atque ita omnibus fidei confortibus prævii maneat.
Fuisse enim in iis magnum gloriolæ desiderium, undique facillime
cognoscitur. Atque id ex responso Domini conijcimus, in petito
non malo tacite aliquid superbi latuisse. Ille enim fidei ipsis non
quantitatem, sed veritatem & sinceritatem quærendam commendat:
per eandem enim fidem sinceram & effecturos esse summa quæque
miracula, quorum specimen in sycamino offert, & humilitati maxi-
me operam duros, ne sibi quid præ aliis esse videantur, nec justo
majora postulent, uti servus nihil sibi deponere possit, quando id fa-
ciat, quod facere fas fuerit, sed servus omni jure maneat, suæque sorte
inter servitia contentus manere debeat. Ita & ipsos debere nihil su-
pra sortem suam postulare, sed dono DEI contentos in id allaborare,
ut, quod decet, faciant, &, si vel difficillima quæque & laboriosissi-
ma propter Christum onera sustinuerint, vel stupenda maxime mira-
cula ediderint, promptissime tamen agnoscant, à DEO, Domino suo,
virtutem omnem se in regno DEI existentes accepisse gratis, nil se-
fecisse, in quo alios contemnere liceat, aut quod mercedem depo-
scar, sed quod gratiam uberiores desideret: plus scilicet, sciant, suo
se debere DEO, nec ulla ratione tantum adimplevisse, quantum ad-
implere & perficere debuerint, multo minus quidquam ultra *ra-
diatay, & evla* exegisse. Atque ita breviori huic de vir-
tutibus discipulo dignis colloquio finis datur.

Sed hæc nunc quidem hæcenus: quæ supersunt, proxime sequentur.

94 A 7346

ULB Halle

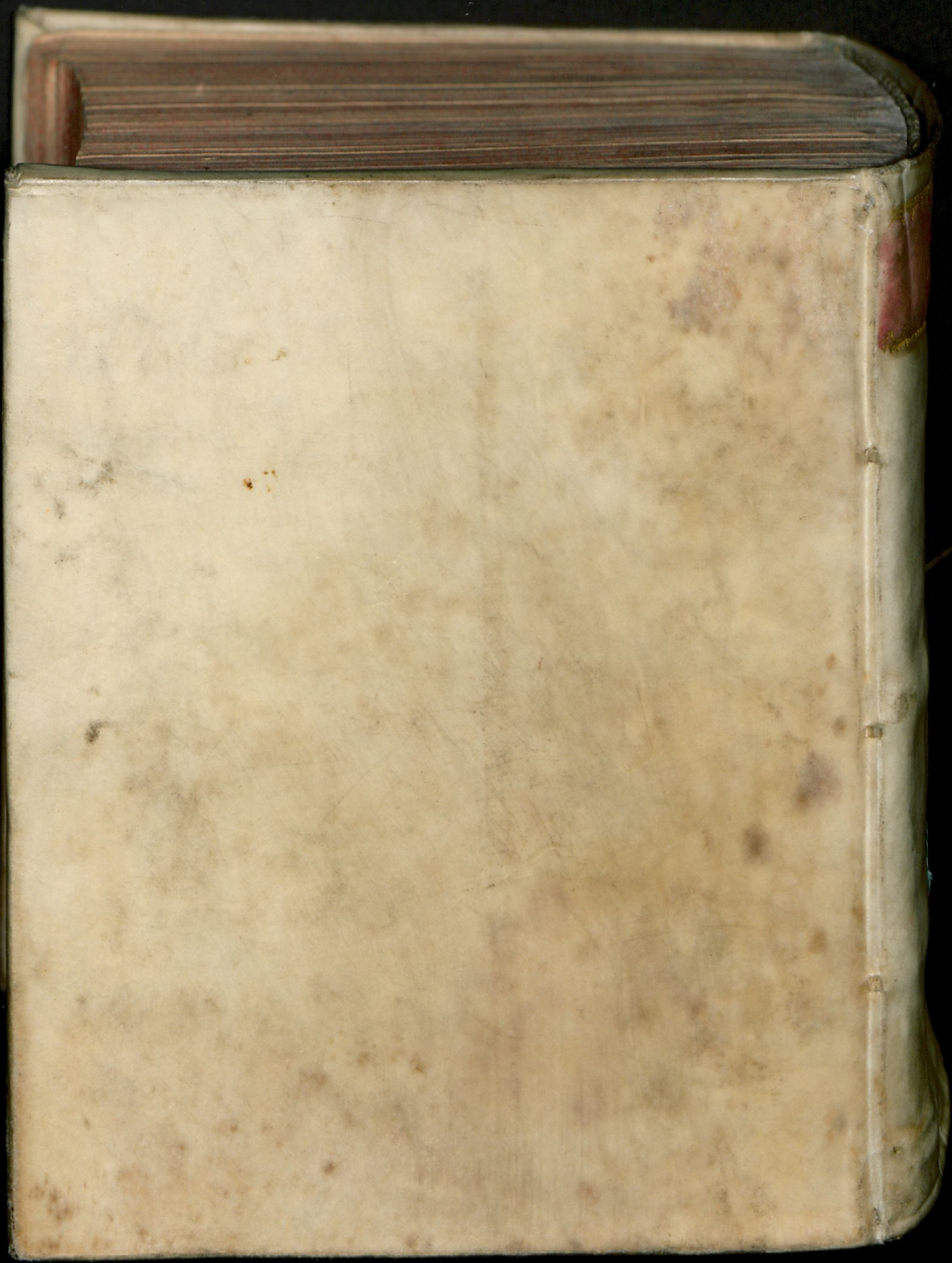
3

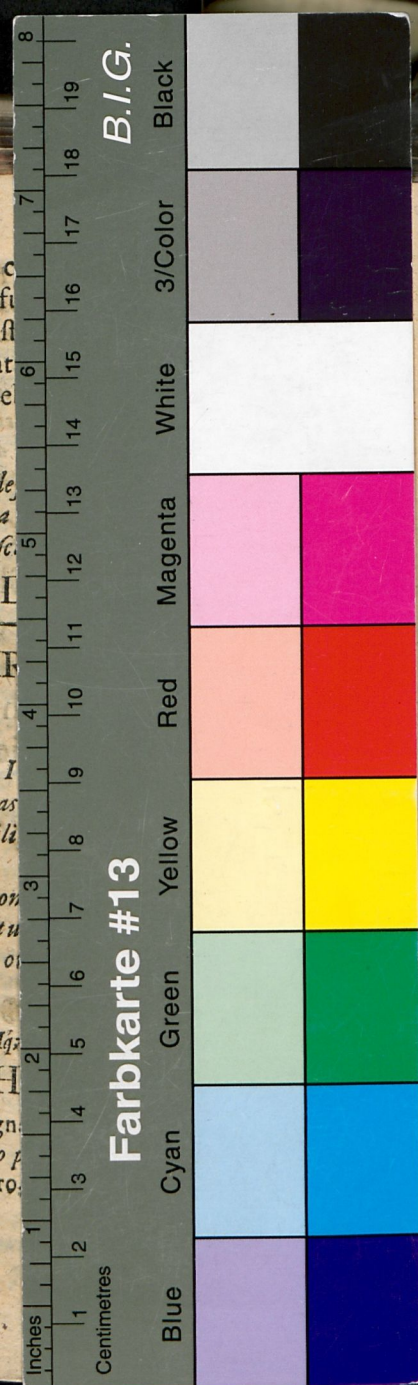
000 544 418

VD17

M. 86.

B.I.G.

Farbkarte #13

DISSERTATIONIS EXEGETICO - THEOLOGICÆ
DE
DISCIPULIS CHRISTI
EX
MAMMONA INIQVITATIS

Sibi
SUSCEPTORES IN ÆTERNA TABERNA-
CULA CONCILIARE JUSSIS,
Occasione dicti Luc. XVI, 9. enata
PARS PRIOR,

Quam
Favente DEO, & Venerando Theologorum Ordine,
PRÆSIDE
UNIVERSITATIS RECTORE MAGNIFICO,
VIRO

Summe - Reverendo, atque Excellentissimo,
DN. JOHANNE PETRO
BRUNENBURGO

Ph. & S. Theologiæ Doctore, hujusque in Illustri ad Varnum
Academia Prof. Publ. & Ordin. Celeberrimo, Confist. Ducalis, quod Rostochii
est, Assessore, nec non Districtus Mekelnburgensis Præsule Vigilantissimo,
nunc etiam suæ FCtatis Decano Spectatissimo,
Domino, Patrono, Præceptore ac Hospite suo
submisse venerando,
ad d. 13. Octobr. cl. 1700. horis antemeridianis

pro elaborationis mediocritate benevole examinandam Eruditis subjicit
M. JOH. PHIL. STAHLIUS, Hildesf.
S. Theol. Cultor.

ROSTOCHI, Typis B. JACOBI RICHELII, Ampliss. Senat. haect. Typogr. hered. 1711.

10